

MADENİ PARALARIN CEZA VE KABAHATLER HUKUKU ARACILIĞIYLA KORUNMASI

Arş. Gör. Dr. Şerif Ahmet ÖZTÜRK*

Öz

Günümüzde yalnızca ufak para ihtiyacını gidermek amacıyla kullanılan madeni paraların içerdikleri madenlerin değeri itibari değerlerinin üzerine çıkabilmekte ve eritilip başka amaçlarla kullanılması ihtimali bulunmaktadır. Madeni paraların toplu şekilde eritilmesi devlet hazinesine bir yük getireceği gibi madeni para kıtlığı oluşmasına da neden olabilir. Çalışmada madeni paraların eritmeye karşı korunması yolları incelenmekte ve ceza ve kabahatler hukuku araçlarının nasıl kullanılabileceği üzerinde durulmaktadır. Madeni Ufaklık ve Hatıra Para Bastırılması Hakkında Kanun m. 6'da yer alan suç, madeni paraların ceza hukuku vasıtasıyla korunduğu tek hukuki düzenlemedir. Ancak bu suçun doğrudan eritmeye karşı bir koruma sağlamadığı görülmektedir. Çalışma, madeni paraların eritmeye karşı ceza hukuku eliyle korunmadığı sonucuna ulaşmakta ve bu korumanın sağlanabilmesi adına madeni paraların toplu olarak yok edilmesinin bir suç veya kabahat olarak düzenlenmesi önerisiyle sonlanmaktadır.

* Arş. Gör. Dr. Bursa Uludağ Üniversitesi, Kamu Hukuku Bölümü, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Ana Bilim Dalı, Bursa, Türkiye ✉Ass., Dr., Bursa Uludağ University, Faculty of Law, Department of Public Law, Criminal and Criminal Procedure Law Department, Bursa, Türkiye.

✉ serifozturk@uludag.edu.tr • ORCID 0000-0001-8107-4367.

✉ **Atıf Şekli** | Cite As: ÖZTÜRK, Şerif Ahmet: "Madeni Paraların Ceza ve Kabahatler Hukuku Aracılığıyla Korunması", SÜHFD, C. 32, S. 2, 2024, s. 901-947.

✉ **İntihal** | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

✉ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Anahtar Kelimeler

Madeni Paralar • Türk Parası • Para Eritme • İtibari Değer • Suç Siyaseti

PROTECTION OF COINS THROUGH CRIMINAL AND MISDEMEANOR LAW

Abstract

The value of the metals contained in coins, which today are used only for small change, may exceed their face value and there is a possibility that they may be melted down and used for other purposes. The mass melting of coins may cause a burden on the state treasury and may also cause shortage of coins. The study examines ways to protect coins against melting and focuses on how criminal and misdemeanor law instruments can be used. The offense under Article 6 of the Law on the Minting of Coins and Souvenir Coins is the only legal provision that protects coins through criminal law. However, this offense does not directly protect against melting. The study concludes that coins are not protected against melting by the criminal law and ends with a proposal to regulate the mass destruction of coins as a crime or misdemeanor in order to provide this protection.

Keywords

Coins • Turkish Currency • Melting Coins • Face Value • Crime Policy

GİRİŞ

Paralar hakkında işlenebilen suçlar dendiğinde akla ilk olarak parada sahtecilik suçu gelmektedir. Bunun nedeni, çağdaş dünyada paranın genellikle maddi varlığını oluşturan materyallerden çok daha değerli olmasıdır. Dolayısıyla paranın sahte ya da izinsiz şekilde üretilip tedavüle sokulması üzerinden kar elde edilmesini engellemek, paranın korunması adına yapılan ilk ve en önemli adımdır. Ancak madeni paralar söz konusu olduğunda, paranın itibari değeri materyal değerinin altına düşebilmektedir. Bu durumda madeni paraların parçalanması, eritilmesi veya genel olarak itibari değeri dışında bir değerle tedavül etmesinin önüne geçme zorunluluğu doğmaktadır.

Madeni paraların itibari değerinin üzerinde bir materyal değerine sahip olmasının ilk nedeni, itibari değerinin enflasyon karşısında düşmesine karşılık materyal değerinin aynı kalması ya da içeriğini oluşturan bakır, nikel, çinko, alüminyum ve kalay gibi metallerin piyasa

değerinin yükselmesidir. Ancak bazı madeni paralar, basıldığı anda da materyal değerinden düşük bir itibari değere sahip olabilmektedir. Zira para basılmasının hükümlerlik yetkisi kapsamında görülmesi ve ciddi bir senyöraj geliri¹ sağlamanın ötesinde, paranın piyasada mal ve hizmetlerin dolaşımında oynadığı önemli bir rol de bulunmaktadır. Bunun tam olarak sağlanabilmesi adına düşük değerde paraların (ufak para, ufaklık²) basılması ve dolaşımında tutulması gerekir.

Çalışmanın amacı paranın itibari değerinden daha yüksek bir materyal değerine sahip olduğu durumlarda söz konusu materyaller için paranın yok edilmesi durumunun ceza hukuku bakımından değerlendirilmesidir.

I. PARANIN İTİBARI DEĞERİ VE MATERYAL DEĞERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

A. Genel Olarak

Tarihte para, belirli bir madenin materyal değeri üzerinden el değiştirmesi yoluyla ortaya çıkmış ve mübadele ekonomisinin yerini almıştır. Herkesin bildiği, ödeme aracı olarak kabul ettiği ve az yer kaplayan değerli metallerin sağladığı değişim gücü, ticaretin belirli bir seviyeye ulaştığı toplumlarda önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır³.

¹ Senyöraj, bölünmüş bir siyasi yapıya sahip Ortaçağ Avrupası'nda oluşmuş bir kavramdır. Adına para (sikke) basılması yetkisi kral veya imparatora toplanmış olmakla birlikte darphaneleri işletme yetkisi genellikle, bundan oldukça ciddi bir gelir elde eden feodal senyörlere bırakılmıştır. **PAMUK**, Şevket: Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi, 3.Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2021, s. 6. Halen devletlerin kendilerinde topladıkları para basma tekeli sayesinde elde edilen gelir için senyöraj terimi kullanılmaktadır.

² Günümüzde madeni paralar ufak para işlevi görmektedir. Diğer bir deyişle yalnızca düşük değerli paralar madeni para şeklinde basılmaktadır. Bu nedenle madeni para yerine madeni ufaklık, ufak para, ufaklık para gibi terimler kullanılabilir. Çalışmada genel olarak madeni para terimi kullanılmakla birlikte, madeni paraların düşük değerli olmalarına ilişkin değerlendirmelerde ufak para terimi kullanılacaktır.

³ **MAGNO**, Alessandro Marzo: Paranın İcadı: Finans İtalyanca Konuşurken, (Çeviren: KAVASOĞLU, İ. Utku), Tellekt, İstanbul 2021, s. 18; **ÇELİK**, Seydi: "Meta Değişimi ve Paranın Siyasal İktidarın Kurulma ve Kurumsallaşma Sürecindeki Rolü", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 29, S. 2, 2021, ss. 1275-1304, s. 1296. Para aynı zamanda artı değerın soyutlaşması ve teorik olarak sınırsız bölünebilme kabiliyeti kazanması bakımından önemlidir. Bu konuda bkz. **MERT**, Alican: Deniz

Bu sistemde basılan madeni paralara değişim gücünü veren bizzat madenin kendisidir⁴. Diğer bir deyişle paranın değerini, basıldığı materyal ve ağırlığı belirler⁵. Dolayısıyla paranın itibari değeriyle materyal değeri arasında önemli bir fark, kural olarak bulunmaz. Ancak zaman içinde para basma yetkisini kendisinde toplamış olan devletlerin bu işleminden gelir elde etmek amacıyla basılan paradaki değerli maden oranlarıyla oynaması ve para basma ücretlerini yüksek tutması sonucunda ciddi farklar oluşmuştur⁶. Osmanlı Devleti'nde tağşiş adı verilen yöntemde, basılan paralardaki altın veya gümüş oranları düşürülür ya da paranın hacmi küçültülür ve itibari değerle materyal değeri arasında oluşan fark devlet hazinesine aktarılır⁷. Enflasyon

Kabuğundan Kripto Paraya: Bitcoin'in Vergisel Boyutu, AKINCI, Nuray Aşçı/OVALIOĞLU, Selin (Editörler), VIII. Genç Vergi Hukukçuları Sempozyumu, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2018, ss. 289-354, s. 298-300.

- ⁴ Ancak bu tespit, ufak paralar için her zaman geçerli değildir. Özellikle bakırdan üretilen ufak sikkelerin itibari değeri hemen her zaman materyal değerinin oldukça üstünde tutulmuştur. Zira hem altın hem de gümüşün materyal değerinde tedavül ettiği bir toplumda bakır paraların da madenin piyasa fiyatındaki dalgalanmalara tabi olması, para sisteminin istikrarını korumayı imkansız hale getirir. **CIPOLLA**, Carlo M.: Akdeniz Dünyasında Para, Fiyatlar ve Medeniyet, (Çeviren: KARACAN, Ali İhsan), Bağlam Yayınları, İstanbul 1993, s. 32-33. Ayrıca bkz. **KÖKLÜ**, Aziz: "Ufak Paralar ve Ufak Para Kanunlarımız", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 1, 1947, ss. 135-146, s. 136-137.
- ⁵ Bu nedenle tarihsel anlamda para birimleri çoğunlukla aynı zamanda ağırlık ölçüleridir. **ROTHBARD**, Murray N.: Yasal Kalpazan: Devlet Paramızı Ne Hale Getirdi?, (Çeviren: ŞAHİN, Hakan), Liberus Kitap, İstanbul 2020, s. 18. Buna günümüzde halen kullanılan pound, dirhem ve lira (libre) gibi para birimleri örnek verilebilir. Bununla birlikte, paranın sikke biçiminde basılmasının maliyeti, sağladığı güven ve tedavül kolaylığı sayesinde sikke biçimindeki paralar hemen her zaman madenin saf haline göre daha yüksek değere sahip olmuştur. **ROTHBARD** s. 19-20.
- ⁶ **ROTHBARD**, s. 55-57. Parada bulunan değerli maden oranıyla oynayarak gelir elde etme stratejisi, genellikle iç piyasada kullanılan gümüş paralarda uygulanmıştır. Daha çok uluslararası ticarete kullanılan altın paraların saflığı büyük oranda korunurken gümüş paralara katılan bakır oranı öyle artar ki, bu paralar zaman içerisinde bakır paraya dönüşür ya da tedavülden kalkıp yerini yeni gümüş paralara bırakır. **MAGNO**, s. 20-22; **CIPOLLA**, s. 37-39.
- ⁷ Erdem Osmanlı'da paradan devlet hazinesine finansman aracı olarak yararlanma biçimlerini dörde ayırmıştır; yeni para basımıyla para arzını artırmak, Kanuni Sultan Süleyman dönemine kadar tahta çıkan her padişah adına sikke bastırıp eski sikkeleri yasaklamak, para ayarlarında değişikliğe giderek değerli maden oranlarını ya da paranın hacmini düşürmek ve paranın devlet hazinesine giriş ve çıkış kurlarını

sonucu doğurması ve bazı dönemlerde ciddi tepkiyle karşılanmasına karşılık belli dönemlerde devlet hazinesinin acil ihtiyaçlarını karşılamak adına başvurulmuş tağşiş⁸, piyasadaki eski ve yeni paraların farklı miktar ve oranlarda değerli maden içermesi nedeniyle paralar arasında fark yarattığı gibi paranın itibari değeriyle üretildiği madenin değeri arasındaki bağlantının zayıflamasına neden olmuştur. Yerli ve yabancı paraların kullanılması ve isim, ağırlık, ayar ve tedavül değeri birbirinden farklı bu paraların değerleri konusunda anlaşmazlıklar çıkması nedeniyle özellikle ticaretin yoğun olduğu şehirlerde para alış verişini yaparak kazanç sağlayan sarraflık mesleği gelişmiştir⁹.

Ekonominin büyümesi ve şehirleşmenin artmasıyla birlikte gündelik alışverişlerde altın ve gümüş paralarla karşılanamayan ufak para ihtiyacı artmış ve bu ihtiyaç ilk etapta genellikle bakır paralarla karşılanmıştır¹⁰. Bakırdan imal edilen paraların itibari değerleri materyal değerinin oldukça üzerinde tutulmuş ve bu nedenle piyasaya çok miktarda sahte bakır para sürülmüş, paraya olan güven azalıp enflasyon yükseldiğinden ufak para oldukça uzun bir süre önemli sorunlara neden olmuştur¹¹. Paranın piyasada bollaşması enflasyon ve güvensizliğe,

farklılaştırmak. **ERDEM**, Ekrem: "Osmanlı Para Sistemi ve Tağşiş Politikası: Dönemsel Bir Analiz", Bankacılar Dergisi, S. 56, 2006, ss. 10-28, s. 11.

⁸ Osmanlı Devleti'nde tağşiş uygulamaları başlıca üç dönemde yoğunlaşmıştır; Fatih Sultan Mehmet'in hükümdarlık yılları, 1580'lerden 1640'lara kadar devam eden mali istikrarsızlık dönemi ve İkinci Mahmut dönemi. Bu dönemler çeşitli nedenlerle devlet harcamalarının arttığı ve mali istikrarın kaybolduğu dönemlerdir. Özellikle İkinci Mahmut dönemindeki kapsamlı ıslahat ve merkezleşme sürecinde, altın paralar 35 gümüş paralarsa 37 kez tağşiş edilmiştir. **KALELİ**, Hüseyin: "Osmanlı Madeni Para Rejiminde Enflasyona Yol Açması Bakımından Tağşişler ve Sebepleri", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, 2002, ss. 189-206, s. 190-192, 201.

⁹ **AKYILDIZ**, Ali: "Para", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/para> (Erişim Tarihi: 10.08.2023).

¹⁰ **EAGLETON**, Catherine/**WILLIAMS**, Jonathan: Paranın Tarihi, (Çeviren: KÂHYA, Fadime), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, 239-247.

¹¹ Örneğin 1688'de bol miktarda bakır para üretip piyasaya sürerek bundan gelir elde eden Osmanlı Devleti'nde, bu paraların itibari değeri ile materyal değeri arasındaki farkın sunduğu fırsatlar kısa sürede fark edilmiş ve Avrupa'dan gemiler dolusu sahte bakır para getirilip piyasaya sürüldüğünden ortaya çıkan istikrarsızlık ve enflasyon nedeniyle bakır paralar 1691'de tedavülden kaldırılmıştır. **PAMUK**, s. 147-

azalması ise gündelik ilişkilerde kullanılmasında zorluklara ve değerinin spekülâtif hale gelmesine neden olmakta ve sıklıkla devletlerin kontrolünden çıkan bir ufak para piyasası oluşmaktadır¹².

Üretildiği metalin değerinden bağımsızlaşan paranın itibari değerini muhafaza edebilmesi ve bunun devlet tarafından istikrarlı şekilde düzenlenip korunması için modern ulus devletlerin güçlenmesi gerekmiştir¹³. İlk etapta belirli bir değerli maden karşılığı olarak çıkarılan ve esasında bir tür iç borçlanma senedi olan kağıt paralar basılmıştır¹⁴. Bu paralar esasında madeni bir varlığı bulunmamakla birlikte, halen bir miktar madeni temsil etmektedir. Salt itibari bir

151; ERDEM, s. 16; FİDAN, Murat/DİLEK, Serkan/ESEV, Ayşegül: “Dünden Bugüne Paranın Tarihi ve Türkiye’de Kâğıt Para Kullanımı”, Sosyal Bilimler Dergisi, C. 9, S. 18, 2019, ss. 141-162, s. 149.

¹² Tanzimat Dönemi para ıslahatı döneminde en önemli sorunlardan biri ufak para istikrarsızlığıdır. Ufak paralar uzun süre itibari değerinden farklı bir tedavül değerine sahip olmuş, İstanbul ve taşrada sıklıkla ufak para bolluğu veya kıtlığı kaynaklı spekülâtif bir ortam hüküm sürmüştür. Yabancı bakır paraların tedavülü ve sahte para sorunu bu dönemde de devam etmektedir. AL, Hüseyin: “Tanzimat Döneminde Ufaklık Para Sorunu (1839-1879)”, Ekonomi Bilimleri Dergisi, C. 3, S. 1, 2011, ss. 69-78, s. 72-75. Simmel bu sorunu Osmanlı’da ufak para arzının yetersizliğine ve nikel veya bakır para yokluğuna bağlamıştır. SIMMEL, Georg: Paranın Felsefesi, (Çeviren: ALOGAN, Yavuz/AYDIN, Öykü Didem, İthaki Yayınları, İstanbul 2014, s. 164-165.

¹³ Avrupa’daki ilk kağıt paralar esasında devletler tarafından basılmamıştır. Bazı özel kuruluşların ticaretin kolaylaşması adına kullandıkları senet benzeri banknotlar, devletlerin bastıkları kağıt parayı önceler. MAGNO, s. 236-237; MERT, s. 300-301. Bankaların banknot ihracı yetkilerinin merkez bankalarında toplanması, karşılıksız banknot basılmasının neden olduğu enflasyon ve krizlere karşı devletin aldığı bir önlemdir. Banknot basma tekeli merkez bankalarına devredilmiş ve bütün bankalar mecburi olarak merkez bankası müşterileri haline getirilerek para politikasında devletin hakim duruma geçmesi sağlanmıştır. ROTHBARD, s. 66-67.

¹⁴ FİDAN/DİLEK/ESEV, s. 150-151. Osmanlı’da basılan ilk kağıt para, “*kaime-i mutebere-i nakdiye*” ya da kısaca “*kaime*” adı verilen, 8 yıl vadeli ve faizli hazine bonosudur. Daha sonra faizsiz şekilde de basılan ve savaş zamanları hazinenin artan para ihtiyacını karşılama aracına dönüşen kaime madeni paraların yerini dolduramamış ve yaşanan ciddi sahtecilik olaylarının da etkisiyle pek çok kez toplanıp yakılmıştır. ERDEM, s. 19-22. Avrupa’daki ilk kağıt para denemeleri de sıklıkla benzer şekilde sonlanmıştır. Kağıt paranın spekülâtif bir hal alarak artıp azalan değeri ve devletin elinde bolca ihraç edilen paranın madeni karşılığının bulunmadığının ortaya çıkması ekonomik felaketlere neden olmuştur. MAGNO, s. 270-271.

varlığa sahip olduğundan, değeri hem kendisini ihraç eden kurumun güvenilirliğine hem de temsil ettiği madenin değerine bağlıdır ve asıl para birimi halen temsil edilen madeni paradır¹⁵.

Değerli madenlerin para birimi olarak kullanılmasının bırakılması, kağıt para kullanımının artmasının yanında bankalar ya da devlet hazineleri tarafından verilen kredilerle ihraç edilen bono ve diğer senetlerin karşılığının eldeki değerli maden miktarının çok üstüne çıkması nedeniyle talep halinde ödeme kabiliyetinin düşmesi ve bir dizi hiperenflasyon, ekonomik kriz ve iflas sonrasında gerçekleşmiştir¹⁶. Buna eşlik eden modern ekonomi biliminin etkisiyle birlikte para tamamen itibari bir değer kazanmış ve değerini belirleyen ana etken miktarı ve kendisini ihraç eden ülke ya da merkez bankasının güvenilirliği haline gelmiştir¹⁷. Böylece artık kağıt paranın merkez bankasına götürülüp gerçek para karşılığının talep edilebildiği sistem son bulmuştur. Paranın salt itibari bir değere sahip olması, kolay kabul edilen bir değişiklik değildir¹⁸. Kağıt paraların esas para olarak kabul edildiği Cumhuriyet döneminde¹⁹ dahi madeni paraların yüksek değerli

¹⁵ **EAGLETON/WILLIAMS**, s. 307-309; **MERT**, s. 301. Örneğin sterlin üzerinde halen “*Hamiline talebi halinde (...) pound ödeyeceğimi taahhüt ederim*” şeklinde bir ifade kullanılmasının tarihsel nedeni de budur. **EAGLETON/WILLIAMS**, s. 309.

¹⁶ **EAGLETON/WILLIAMS**, s. 309-310; **GONNARD**, R.: “Kâğıt Para”, (Çeviren: SUVLA, R. Ş.), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 4, S. 16, 1938, ss. 728-759, s. 739-749; **ROTHBARD**, s. 54. Simmel merkez bankalarının elindeki maden miktarıyla basılan banknot miktarı arasındaki farkı vurgularken, 1890 yılında Fransız Bankası’nın elindeki değerli madenin 135 katı, Alman Bankası’nın ise 190 katı kağıt parayı piyasaya sürdüğünü aktarmaktadır. **SIMMEL**, s. 170-171.

¹⁷ **ROTHBARD**, s. 66-70.

¹⁸ Kağıt paranın madeni para karşılığından bağımsızlaşması için genellikle Birinci Dünya Savaşı’nın başladığı 1914 yılı bir milat olarak gösterilir. Altın standardının terk edilmesi ve kağıt paranın madeni para karşılığıyla bağının neredeyse tamamen koparılması sonrasında Almanya, Rusya, Avusturya ve Macaristan başta olmak üzere pek çok ülkede yüksek enflasyon ve iflaslara neden olan kağıt para, “*çürük para*” olarak da anılmıştır. **GONNARD**, s. 730. Gonnard, makul miktarda ihraç edilen kağıt paraya çürük para denmesinin yanlışlığını vurgularken, ihtiyaç fazlası basılan ve yüksek enflasyona yol açan kağıt paralara çürük para denebileceğini belirtmektedir.

¹⁹ **KÖKLÜ**, s. 136. 11.06.1930 tarih ve 1715 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Kanunu (RG. 30.06.1930, 1533) m. 5’e göre o tarihe kadar ihraç edilen paralar Merkez Bankası

bir kısmı gümüşten basılmıştır²⁰. İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması ve gümüş fiyatlarının yükselmesine karşılık Türk Lirası'nın değer kaybetmesiyle birlikte bu gümüş paraların materyal değeri itibari değerinin üstüne çıkmış, devlet bunları toplamaya çalışmış, ancak bir kısmı halk tarafından saklanarak iade edilmemiştir²¹. Bu durum, madeni paraların itibari değeri üzerinde bir materyal değerine sahip olduğu ve tedavül amacı dışında kullanıldığı Cumhuriyet dönemindeki ilk örnek sayılabilir.

B. Yürürlükteki Madeni Paralar Bakımından Değerlendirme

1. Türkiye'de Madeni Paralar

Madeni para basımında Cumhuriyetin ilk döneminde kabul edilen, basılacak madeni para miktar ve özelliklerinin kanunla düzenlenmesi usulü 1264 sayılı Madeni Ufaklık ve Hatıra Para Bastırılması Hakkında Kanun'la terk edilerek, madeni para miktar ve özelliklerini belirleme yetkisi tamamıyla yürütmeye bırakılmış ve madeni paraların basımı ve korunması hususları düzenlenmiştir²².

uhdesine bırakılmış ve *"mukabilinin hangi şartlar dahilinde altın para ile tediye olunacağını tesbit edecek istikrar kanununun mer'iyete vaz'ı tarihine kadar tediyyatta mecburî olarak kabul edilecektir"* hükmü ile paranın bir altın karşılığı kabul edileceği kaydı konmuş, ancak söz konusu istikrar kanunu hiçbir zaman çıkarılmamıştır. Dolayısıyla Cumhuriyet döneminde paranın herhangi bir değerli maden karşılığı hiçbir zaman var olmamış, asıl değer doğrudan paranın üzerindeki itibari değer olmuştur.

²⁰ **KÖKLÜ**, s. 141-142. 03.06.1933 tarih ve 2257 sayılı Madeni Ufaklık Para Kanunu (RG. 11.06.1933, 2424) ile 25 ve 50 kuruşla 1 liralık madeni paraların gümüşten basılmasına karar verilmiştir.

²¹ **KÖKLÜ**, s. 143.

²² 28.05.1970 tarih ve 1264 sayılı Kanun, RG. 06.06.1970, 13512. 1264 sayılı Kanunun hükümet tasarısı, "150 Milyon Liralık Madenî Ufaklık Para Bastırılması Hakkındaki Kanunun ikinci maddesinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir madde eklenmesine dair kanun tasarısı" adındadır ve 11.07.1956 tarih ve 6797 sayılı Kanunda değişiklik yaparak 50 kuruşluk madeni parayı tekrar tedavüle sokmayı ve Maliye Bakanlığı'na hatıra para basma yetkisi vermeyi amaçlamaktadır. Tasarı Maliye Komisyonu raporu doğrultusunda, madeni paraların toplam para miktarı içerisinde önemsiz olduğu, enflasyona sebep olamayacağı ve diğer ülkelerde madeni para basma limitinin kanunla belirlenmesinden vazgeçildiği gerekçeleriyle baştan sona değiştirilmiş ve 1264 sayılı Kanunun kabul edilen halini almıştır. TBMM Tutanak Dergisi, "150 milyon liralık madenî ufaklık para bastırılması hakkındaki Kanunun ikinci maddesinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir madde eklenmesine dair kanun

Kanuna göre Hazine ve Maliye Bakanlığı, ülke ekonomisinin gelişmesine paralel olarak madeni para çıkarmaya yetkili kılınmıştır²³. Bakanlık tarafından çıkarılan paralar, Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından basılmaktadır. Kanun aynı zamanda madeni paraların çap, ağırlık ve materyallerini belirleme yetkisini de Bakanlığa bırakmıştır. 2009 yılında Yeni Türk Lirası ifadesinden “yeni” kelimesinin atılmasıyla birlikte günümüzde yürürlükte 1, 5, 10, 25 ve 50 kuruşla 1 liralık olmak üzere altı adet madeni para bulunmaktadır²⁴. Bunların teknik özellikleri tablo 1’de gösterilmiştir²⁵.

tasarısıveMaliyeyePlânkomisyonlarıraporları”,https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d03/c004/mm__03004072ss0102.pdf (Erişim Tarihi: 18.09.2023).

- ²³ Bu yetki Kanunun ilk halinde Maliye Bakanlığı’na verilmişken 08.06.1984 tarih ve 234 sayılı KHK ile Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı’na, 15.07.2018 tarih ve 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile de Hazine ve Maliye Bakanlığı’na bırakılmıştır.
- ²⁴ Cumhuriyetin yüzüncü yılına özel olarak Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından bir defaya mahsus olmak üzere 100 milyon adet 5 liralık tedavül hatıra parası basılmıştır. Ancak paranın teknik özelliklerinden yalnızca çapı ve ağırlığı paylaşılmış, maden içeriğine ilişkin herhangi bir bilgilendirme yapılmamıştır. Söz konusu para bir defaya mahsus ve sınırlı sayıda basıldığından çalışmada değerlendirmeye alınmamıştır. Bkz. Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü, “Cumhuriyetimizin Kuruluşunun 100. Yıl Anısına Basılan Tedavül HatıraPara”, <https://www.darphane.gov.tr/haberler/cumhuriyetimizin-kurulusunun-100-yil-anisina-basilan-tedavul-hatira-para-2> (Erişim Tarihi: 11.12.2023).
- ²⁵ Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü, “Cumhuriyet Dönemi Tedavül Paraları”, <https://www.darphane.gov.tr/cumhuriyet-donemi-tedavul-paralari> (Erişim Tarihi: 21.08.2023). 50 kuruş ve 1 liralık madeni paraların göbek ve halka ağırlıkları bilgilendirme sayfasında bulunmamaktadır. Bu nedenle Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü’nün 16.04.2020 tarihinde yaptığı madeni para pulu alım ihalesi teknik şartnamesinde bulunan değerler esas alınmıştır. Teknik şartname için bkz. Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü, “2020/123975 Madeni TedavülParaPuluAlımı16.04.2020/10:00”, <https://www.darphane.gov.tr/duyuru/2020-123975-madeni-tedavul-para-pulu-alimi-16-04-2020-10-00> (Erişim Tarihi: 20.09.2023).

Para	Çap	Kalınlık	Ağırlık	Alaşım
1 kuruş	16.5 mm	1.35 mm	2.2 g	%90 bakır %10 çinko
5 kuruş	17.5 mm	1.65 mm	2.9 g	%65 bakır %6 nikel %29 çinko
10 kuruş	18.5 mm	1.65 mm	3.15 g	%65 bakır %6 nikel %29 çinko
25 kuruş	20.5 mm	1.65 mm	4 g	%60 bakır %14 nikel %26 çinko
50 kuruş	23.85 mm	1.9 mm	Halka: 3.7 g Göbek: 3.1 g	Halka: %81 bakır %4 nikel %15 çinko Göbek: %75 bakır %15 nikel %10 çinko
1 lira	26.15 mm	1.9 mm	Halka: 4.4 g Göbek: 3.8 g	Halka: %75 bakır %15 nikel %10 çinko Göbek: %81 bakır %4 nikel %15 çinko

Tablo 1. Yürürlükteki Madeni Paraların Teknik Özellikleri

Paralar hakkındaki resmi bilgilendirme bu şekilde olmakla birlikte, 2023 yılı Nisan ayında 50 kuruş ve 1 liralık madeni paraların kalınlığı azaltılıp ağırlıkları düşürülmüş ve maden alaşımları değiştirilmiştir. Yine 2023 yılında 25 kuruşlarda da benzer bir değişikliğe gidilmiş ve hem kullanılan metal alaşımı değiştirilmiş hem de paranın kalınlık ve ağırlığı azaltılmıştır. Söz konusu değişiklikler hakkında ne Hazine ve Maliye Bakanlığı'ndan ne Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü'nden bir açıklama yapılmış, ne de yeni basılan paraların teknik özellikleri kamuoyuyla paylaşılmıştır. Medyada yer alan haberlere göre 50 kuruş ve 1 liranın kalınlığı yaklaşık yarım milimetre azaltılmış ve 50 kuruşun ağırlığı 6.8 gramdan 5.5 grama, 1 liranın ağırlığıysa 8.2 gramdan 6.6 grama düşürülmüş, bunun yanında

kullanılan maden oranlarında değişikliğe gidilerek üretim maliyetlerinde %30'luk bir tasarruf sağlanmıştır²⁶. Bunun yanında 25 kuruşun kalınlığı 1.1 milimetreye ve ağırlığı 2.9 grama düşürülüp kullanılan maden alaşımı değiştirilmiştir²⁷.

2. Yürürlükteki Madeni Paraların İtibari ve Materyal Değerlerinin Karşılaştırılması

Madeni paraların eritmeye karşı korunması gereksinimi, paranın materyal değerinin itibari değerini aşması durumunda doğmakta ve aradaki farkın itibari değer aleyhine artması oranında önem kazanmaktadır. Bu nedenle Türkiye'de yürürlükteki madeni paraların materyal değeri ile itibari değerlerinin karşılaştırılması yerinde olacaktır. Madeni para içeriğindeki metallerin piyasadaki saf metallerle aynı değerde olmadığı, zira bu yolla gelir elde edilebilmesi için paraların toplanması, depolanması ve eritilip madenlerine ayrıştırılması maliyetlerinin de hesaba katılması gerektiği açıktır. Ancak madeni paranın eritilmesinin bir fırsat olarak görülüp söz konusu maliyetlerin tartışılabilmesi için öncelikle materyal değerinin itibari değerini aşım aşmadığı görülmelidir.

Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü madeni para pulu üretimini özel hukuk kişileri eliyle gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla madeni para pulu alımı ihale ve sözleşme bilgilerinden madeni paraların materyal değerlerine ilişkin genel bir değerlendirme yapılabilir. Ancak 17.04.2020 tarihli, 2419 sayılı ve Hazine ve Maliye Bakanlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü Tarafından 4734 Sayılı Kamu İhale Kanununun 3 Üncü Maddesinin (b) Bendi Kapsamında Yapılacak İhalelere İlişkin Usul ve Esaslar başlıklı

²⁶NTV, "Madeni Paralarda Değişiklik", 11.04.2023, <https://www.ntv.com.tr/galeri/ntvpara/madeni-paralarda-degisiklik,r fwU8aqjDECOi5vmtWsu1Q/Er5I4smab0WcuJVcs6YCeA> (Erişim Tarihi: 05.09.2023). Yeni 50 kuruş ve 1 liranın özellikleri için bkz. Numista, "50 Kuruş", <https://en.numista.com/catalogue/pieces363213.html> (Erişim Tarihi: 05.12.2023); Numista, "1 Lira", <https://en.numista.com/catalogue/pieces362474.html> (erişim trihi: 05.12.2023).

²⁷ Numista, "25 Kuruş", <https://en.numista.com/catalogue/pieces368440.html> (Erişim Tarihi: 05.12.2023).

Cumhurbaşkanı kararı ile Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü'nün yapacağı ihalelerde pazarlık usulü²⁸ uygulayabileceği gibi doğrudan temin²⁹ yoluna da başvurabileceği düzenlenmiştir³⁰. Karara göre Genel Müdürlük tarafından yapılan ihaleler Kamu İhale Bülteni'nde yayımlanmayacaktır³¹. Bu nedenle Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü'nün madeni para puluna ilişkin söz konusu Cumhurbaşkanlığı kararının yürürlüğe girdiği 18.04.2020 tarihinden sonra yaptığı ihale ve imzaladığı sözleşme bilgileri üzerinden bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Genel Müdürlük tarafından yapılan ve Kamu İhale Bülteni'nde yayımlanan son madeni para pulu alımı ihalesi olan 16.04.2020 tarihli ihalede, aradan geçen sürede maden fiyatlarında ve döviz kurunda yaşanan değişimler nedeniyle sağlıklı bir

²⁸ Cumhurbaşkanlığı kararı m. 7/1; *"Pazarlık usulü, Genel Müdürlüğün bu Usul ve Esaslar kapsamındaki her türlü ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, ilan yapılmaksızın idarece davet edilen isteklerin teklif verebildiği usuldür."*

²⁹ Cumhurbaşkanlığı kararı m. 8/1; *"Genel Müdürlük bu Usul ve Esaslar kapsamındaki ihtiyaçlarını, aşağıda belirtilen hallerde ilan yapılmaksızın, fiyat üzerinde görüşme yaparak doğrudan temin edebilir."*

a) İhtiyacın sadece gerçek veya tüzel tek kişi tarafından karşılanabileceğinin tespit edilmesi.

b) Sadece gerçek veya tüzel tek kişinin ihtiyaç ile ilgili özel bir hakka sahip olması.

c) Mevcut mal, ekipman, teknoloji veya hizmetlerle uyumun ve standardizasyonun sağlanması için zorunlu olan mal ve hizmetlerin, asil sözleşmeye dayalı olarak düzenlenecek ve toplam süreleri üç yılı geçmeyecek sözleşmelerle ilk alım yapılan gerçek veya tüzel kişiden alınması.

ç) 4734 sayılı Kanununun 22 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde belirtilen ve her yıl Kamu İhale Kurumunca güncellenen limitin on katı dahilindeki alım işleri.

d) Bu Usul ve Esaslar kapsamındaki taşınmaz mal alımı veya kiralınması.

e) (Ek:RG-19/5/2022-31840-C.K-5592/2 md.) İdarece öngörülmeyen durumların ortaya çıkması halinde yazılı gerekçe düzenlemek ve söz konusu durumun ispatına yönelik kanıtlayıcı belgelerin saklanması kaydıyla mal ve hizmet alımları ile yapım işinin zorunlu olması veya pazarlık usulünün uygulanmasına yeterli süre bulunmayan acil ihtiyaçlara yönelik mal ve hizmet alımları ile yapım işleri."

³⁰ RG. 18.04.2020, 31.103.

³¹ Cumhurbaşkanlığı kararı m. 35; *"Genel Müdürlük bu Usul ve Esaslar kapsamındaki ihale sonuçlarını, sözleşmenin taraflarca imzalanmasını müteakip, 4734 sayılı Kanunda belirtilen süre içinde Kamu İhale Kurumuna bildirir, ancak bu ihalelere ilişkin sonuç bildirimleri Kamu İhale Bülteninde yayımlanmaz."*

değerlendirme yapma imkanı vermemektedir³². Bu nedenle madeni paraların materyal değerleri konusunda piyasadaki metal fiyatları ve madeni paraların içerdiği metal miktarları üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır.

Tablo 1’de verilen bilgiler çerçevesinde madeni paraların içerdiği materyal miktarı ve değerine geçmeden önce, kullanılan bakır, nikel ve çinkonun değeri belirlenmelidir. Söz konusu metallerin uluslararası piyasalardaki fiyatı ve bunun Türk Lirası karşılığı Tablo 2’de verilmiştir.

Maden	1 kg fiyatı (dolar) ³³	1 kg fiyatı (Türk Lirası) ³⁴
Bakır	8.38	223.19
Nikel	20.87	555.97
Çinko	2.37	63.25

Tablo 2. Madeni Paralarda Kullanılan Madenlerin Piyasa Değerleri

Uluslararası emtia piyasalarındaki bakır, nikel ve çinko fiyatlarının söz konusu metallerin madeni paralarda bulunan miktarlarına bölünmesiyle elde edilen, madeni paraların materyal değerleri ise tablo 3’te verilmiştir³⁵.

³² Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü, “2020/123975 Madeni Tedavül Para Pulu Alımı – 16.04.2020/10:00”. Elektronik Kamu Alımları Platformu ihale arama sayfasında ihale bilgilerinin (2020/123975) aratılması yoluyla söz konusu ihale sonucunda imzalanan sözleşme bilgilerine erişilebilir; <https://ekap.kik.gov.tr/EKAP/Ortak/IhaleArama/index.html> (Erişim Tarihi: 20.09.2023).

³³ Uluslararası emtia piyasalarındaki değerler 29.08.2023 tarihinde www.bloomberght.com/emtia adresinden elde edilmiştir.

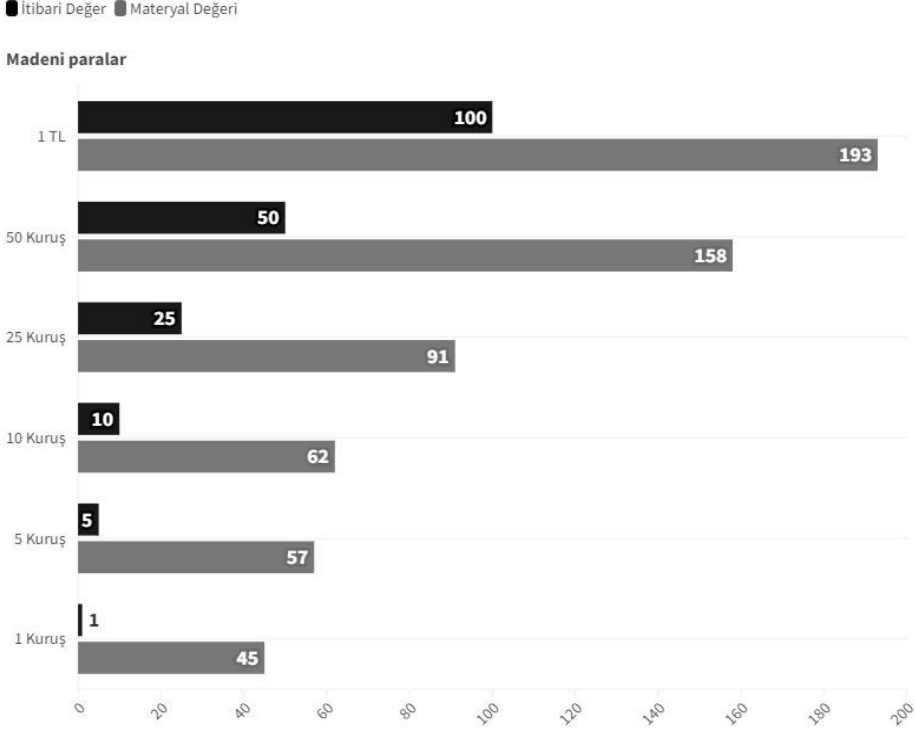
³⁴ 29.08.2023 tarihli dolar kuru üzerinden, 1 dolar = 26,62 Türk Lirası şeklinde dönüştürülmüştür.

³⁵ 2023 yılı Nisan ayında 50 kuruş ve 1 liralık madeni paraların kalınlık ve ağırlığının yanında kullanılan metal oranlarının da değiştiği kamuoyuna yansımış olmakla birlikte bu konuda resmi bir açıklama yapılmadığından, yapılan değerlendirmede değişiklik öncesi değerler esas alınmıştır. Ulaşılan sonuçlar, Nisan 2023 ve sonrasında basılan 50 kuruş ve 1 liralık madeni paralar için yaklaşık %30 oranında indirilmelidir.

Para	Maden	Değeri (Türk Lirası)	Toplam
1 kuruş	1.980 gr bakır	0.442	0.456
	0.220 gr çinko	0.014	
5 kuruş	1.885 gr bakır	0.420	0.570
	0.174 gr nikel	0.097	
	0.841 gr çinko	0.053	
10 kuruş	2.047 gr bakır	0.457	0.620
	0.189 gr nikel	0.105	
	0.913 gr çinko	0.058	
25 kuruş	2.400 gr bakır	0.536	0.913
	0.560 gr nikel	0.311	
	1.040 gr çinko	0.066	
50 kuruş	5.322 gr bakır	1.188	1.583
	0.613 gr nikel	0.341	
	0.865 gr çinko	0.054	
1 lira	6.378 gr bakır	1.424	1.939
	0.812 gr nikel	0.451	
	1.010 gr çinko	0.064	

Tablo 3. Madeni Paraların Materyal Değerleri

Tablo 3'te görüldüğü üzere yürürlükteki bütün madeni paraların itibari değerleri, materyal değerlerinin altında kalmıştır. Dolayısıyla içerdikleri materyallerin elde edilmesi amacıyla eritilmesi riskinin, bütün madeni paralar açısından ortaya çıktığı görülmektedir. Ancak özellikle düşük değerli paraların itibari değerleriyle materyal değerleri arasındaki fark, aşağıdaki grafikte görülebileceği üzere oldukça yüksektir.

Grafik 1. Madeni Paraların İtibari Değerleri ile Materyal Değerleri Karşılaştırması

Madeni paraların materyal değerleri ile itibari değerleri arasında oluşan önemli fark nedeniyle, bunların eritmeye karşı hangi araçlarla korunabileceği ve özellikle ceza hukuku eliyle korumanın gerekip gerekmediği, gerekiyorsa da bunun ne tür bir düzenlemeyle gerçekleştirilebileceği sorularının cevaplanması gerekmektedir. Madeni paraların eritmeye karşı korunmadığı bir durumda, devlet hazinesine önemli bir maddi yük getirileceği gibi madeni para kıtlığı yaşanma ihtimali kuvvetlenir³⁶.

II. ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE DURUM

³⁶ Nitekim medyada madeni para kıtlığı yaşandığına ilişkin yakın tarihli bazı haberler yer almaktadır. Para Analiz, "Madeni Para Kıtlığı Başladı", 27.05.2023, <https://www.paraanaliz.com/2023/ekonomi/madeni-para-kitligi-basladi-g-54340/> (Erişim Tarihi: 29.08.2023); Bloomberg HT, "Piyasada Madeni Para Kıtlığı", 05.08.2022, <https://www.bloomberght.com/piyasada-madeni-para-kitligi-2312403> (Erişim Tarihi: 27.09.2023).

Madeni paraların itibari değerinin üzerinde bir materyal değere sahip olabildiği durumlar Türkiye ile sınırlı değildir. Bu nedenle çeşitli ülkelerde madeni paraların eritilmesi, tahrip edilmesi, yok edilmesi veya itibari değeri dışında bir değerle kullanılması suç olarak düzenlenmiş veya bunların engellenmesi için çeşitli başka önlemler alınmıştır. Çalışmada kapsamlı bir karşılaştırmalı inceleme amacı bulunmadığından, bu kapsamda madeni paraların eritmeye karşı korunması sorununa ışık tutabilecek az sayıda örnekle yetinilecektir.

A. Birleşik Krallık

1971 yılına kadar geleneksel para sistemini koruyan ve 20 şilin 1 pound, 12 peninin de 1 şilin olarak kabul edildiği ülkede 1946 yılında son gümüş paralar da tedavülden kaldırılmış ve bütün madeni paralarda bakır ve nikel alaşımı veya bronz kullanılmaya başlanmıştır³⁷. 1971 yılında ondalık sistemin kabul edilmesinin ardından 100 peninin 1 pound olarak kabul edildiği yeni para sisteminde madeni paralar, itibari değerlerine eşitlendikleri eski paraların boyut, şekil ve içeriklerini korumuş ve bir süre birlikte tedavül etmeleri bu sayede sağlanmıştır. Ancak paranın itibari değerindeki azalma karşısında 1992 yılında 1 ve 2 peni üretiminde bronz yerine bakır kaplama çelik kullanılmaya başlanmış, bakır ve nikel alaşımı kullanılan 5 ve 10 peni ise önce küçültülmüş, 2012'den itibaren de nikel kaplama çelikten üretilmeye başlanmıştır³⁸.

Birleşik Krallık'ta yürürlükteki madeni paraların eritilmesi, parçalanması ve yok edilmesi yasaktır. 1971 tarihinde yürürlüğe giren Madeni Para Kanunu m. 10'a göre bu yasağa uymayanlar hakkında basit hallerde 400 sterline kadar para cezasına, ağır hallerdeyse para cezası veya iki yıla kadar hapis cezasına veya her iki cezaya birden

³⁷ GLOVER, Harold: "Metals and Coins", Journal of the Royal Society of Arts, C. 121, S. 5202, 1973, ss. 367-380, s. 372.

³⁸ The Royal Mint, "Coin Designs and Specifications", <https://www.royalmint.com/discover/uk-coins/coin-design-and-specifications/> (Erişim Tarihi: 28.08.2023).

hükmedilebilir³⁹. Yürürlükteki Birleşik Krallık paralarıyla sınırlı olan ve paranın hurda metal olarak yurtdışına ihracını kapsamayan bu yasak yeterli görülmediğinden, materyal değeri itibari değerine yaklaşan paraların daha ucuz ya da eritilmesi daha zor bir metal alaşımı kullanılarak basılmasına ve materyal değerinin itibari değerine üzerine çıkmamasına önem verilmektedir⁴⁰. Birleşik Krallık'ın yürürlükteki paraların itibari değerleriyle materyal değeri arasındaki ilişkiyi sıkı şekilde takip ettiği ve gerektiğinde proaktif önlemler almaktan kaçınmadığı görülmektedir.

B. Euro Bölgesi

Avrupa Birliği'nin ortak para birimi olarak kabul edilen ve birlik üyesi 20 ülke ile birliğe üye olmamakla birlikte bu para birimini kullanan 4 ülkenin resmi para birimi olan Euro, dünyada en çok kullanılan ikinci rezerv para birimi olmasının ötesinde pek çok ülkenin ortak para birimi olması nedeniyle farklı koruma sistemlerine tabidir. Euro bölgesinde tedavül eden madeni paralar, 1, 2, 5, 10, 20 ve 50 sentle 1 ve 2 eurodur⁴¹. Madeni paraların eritmeye karşı korunması açısından ilk olarak, 10, 20 ve 50 sentlik madeni paralarda kuzey altını (Nordic gold) denen, sadece madeni para basımında kullanılan ve eritilmesi zor bir bakır alaşımı kullanılmış ve söz konusu alaşım sayesinde madeni paranın materyal değeri itibari değerini aşsa dahi, eritilip yeniden kullanımındaki zorluk nedeniyle ek bir koruma sağlanması

³⁹ Coinage Act 1971, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/24> (Erişim Tarihi: 28.08.2023).

⁴⁰ Örneğin 2012 yılında 5 ve 10 penilik madeni paraların nikel kaplama çelik kullanılarak basılmaya başlanması sonrası Kraliyet Darphanesi 2013 yılında, halen dolaşımda olan bakır ve nikel alaşımı paraların toplanması için bir program başlatmıştır. Bu paraların halen materyal değerinin üzerinde bir itibari değere sahip olduğu ve halen tedavülde bulunduğu programın amacı, piyasadaki madeni paralar arasında birlik sağlanması ve yeterince madeni para bulunduğu garanti altına alınması olarak açıklanmıştır. The Royal Mint, "Cupro Nickel Replacement Programme", <https://www.royalmint.com/discover/uk-coins/cupro-nickel-replacement/> (Erişim Tarihi: 28.08.2023).

⁴¹ EU Council Regulation, No 729/2014 of 24 June 2014 on denominations and technical specifications of euro coins intended for circulation, Annex I, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0729> (Erişim Tarihi: 22.08.2023).

amaçlanmıştır⁴². 1, 2 ve 5 sentlik madeni paralarsa bakır kaplama çelikten üretilmektedir. En düşük itibari değere sahip bu paralardaki en önemli koruma, materyalin büyük kısmının görece düşük değerli ve eritilmesi maliyetli bir metal olan çelikten oluşmasıdır. 1 ve 2 euroluk madeni paralar söz konusu olduğunda, bunların eritmekten ziyade sahteciliğe karşı korunması amaçlanmış ve 50 kuruş ile 1 TL’de kullanılabilecek benzer bir yöntem ve materyale başvurulmuş iki parçalı, göbek ve dış halkasındaki metal alaşımlarının farklı olduğu ve sahte olarak üretilmesi zor bir para tasarlanmıştır⁴³.

Euro bölgesi madeni paralarının hukuken korunması adına alınan Euro Banknotları ve Madeni Paralarının Kanuni Para Statüsünün Kapsamı ve Etkileri Hakkında Avrupa Komisyonu Tavsiye Kararı, Euro banknot ve madeni paralarının küçük miktarlarda yok edilmesinin suç olarak düzenlenmemesi, ancak büyük miktarlarda yok etmenin yasaklanması gerektiği yönündedir⁴⁴. Buna karşılık bazı Avrupa ülkelerinde paranın hukuki statüsü, üzerindeki kabartma, simge ve yazıların ya da bir bütün olarak paranın simgesel değeri gibi nedenlerle özellikle kamuya açık şekilde yok edilmesi farklı şekillerde düzenlenebilmektedir⁴⁵. Örneğin para üzerindeki ulusal simgelerle egemenlik alametlerinin ceza kanunlarınca korunduğu ülkelerde, paranın kamusal bir eylem kapsamında yakılması, bu simge ve alametlere karşı işlenen bir suç olarak görülüp cezalandırılabilir⁴⁶.

⁴² European Central Bank, “Security Features”, <https://www.ecb.europa.eu/euro/coins/security/html/index.en.html> (Erişim Tarihi: 29.08.2023).

⁴³ European Central Bank, “Security Features”.

⁴⁴ Commission Recommendation of 22 March 2010 on the Scope and Effects of Legal Tender of Euro Banknotes and Coins (2010/191/EU), m. 6, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010H0191> (Erişim Tarihi: 23.08.2023).

⁴⁵ Euro Legal Tender Expert Group, “Report of the Euro Legal Tender Expert Group (ELTEG) on the Definition, Scope and Effects of Legal Tender of Euro Banknotes and Coins”, 2010, s.8, https://ec.europa.eu/economy_finance/articles/euro/documents/elteg_en.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2023).

⁴⁶ Türkiye’de de, Türk lirasına kamusal şekilde zarar verilmesinin TCK m. 300’de düzenlenen devletin egemenlik alametlerini aşağılama suçunu oluşturduğu iddia edilmiştir, ancak Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 765 sayılı TCK döneminde verdiği

Tavsiye Kararında paranın itibari değeriyle tedavül etmesinin zorunlu kılınması yönünde bir tavsiye bulunmakla birlikte (m. 1/b), özel olarak eritmeye karşı korunmasına dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bazı ülkelerin mevzuatında, genellikle geçmiş dönemlerden kalma hükümler bulunmakla birlikte⁴⁷, Euro döneminde eritmeye karşı ceza hukuku koruması adına ciddi bir çaba görünmemektedir⁴⁸.

C. Amerika Birleşik Devletleri

Madeni paraların itibari değeriyle materyal değeri arasındaki ilişkinin sıkı şekilde takip edildiği ülkede günümüzde üretilen paralara bakıldığında, 1 sentlerin bakır kaplama çinkodan, 5, 10 ve 25 sentlerin bakır nikel alaşımından üretildiği görülmektedir⁴⁹. 1982 yılına kadar %95 oranında bakır kullanılan 1 sentin materyal değerinin itibari değerini aşması nedeniyle bu paradaki bakır oranı %2.5'e düşürülmüştür. Enflasyon nedeniyle üretim maliyeti 3 sente çıkan 1

bir kararında belirttiği üzere; “ülkenin ekonomik durumuna bağlı olarak değeri bazan azalan ve bazan da çoğalan paranın 145. maddede sözü edilen hakimiyet alameti sayılmayacağı” açıktır. CGK, E. 1982/565, K. 1983/77, T. 21.02.1983, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 23.08.2023).

⁴⁷ Örneğin İrlanda’da Ondalık Para Birimi Kanunu uyarınca madeni para eritenler hakkında 1.000 euroya kadar para cezası veya bir yıla kadar hapis cezası verilebilir veya her iki cezaya birden hükmedilebilir. Bkz. Decimal Currency Act, 1969, <https://www.irishstatutebook.ie/eli/1969/act/23/enacted/en/print.html> (Erişim Tarihi: 24.08.2023).

⁴⁸ SEITZ, Franz/STOYAN, Dietrich/TÖDTER, Karl-Heinz: “Coin Migration and Seigniorage within the Euro Area”, Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, C. 232, S. 1, 2012, ss. 84-92, s. 84, dn. 1.

⁴⁹ Halen yürürlükte olmakla birlikte, Birleşik Devletler Darphanesi tedavül amaçlı 50 sent ve 1 dolarlık madeni para basmamaktadır. ABD madeni paraları hakkında bilgi için bkz. United States Mint, “Circulating Coins”, <https://www.usmint.gov/learn/coin-and-medal-programs/circulating-coins> (Erişim Tarihi: 29.08.2023); United States Mint, “The History of U.S. Circulating Coins”, <https://www.usmint.gov/learn/history/us-circulating-coins> (Erişim Tarihi: 29.08.2023).

sentlik madeni paranın yürürlükten kaldırılması konusunda ciddi bir tartışma halen sürmektedir⁵⁰.

Üretim maliyeti yüksek olmakla birlikte 1 sentlik paranın itibari değeri materyal değerine yakın düzeyde seyretmektedir⁵¹. Metal fiyatlarının yükseldiği dönemlerde eritilmesinin karlı hale gelmesi nedeniyle 2007 yılında 1 ve 5 sentlik madeni paraların ihracı, eritilmesi veya kazanç elde etmek amacıyla herhangi bir yolla tasfiye edilmesi yasaklanmış ve 10.000 dolara kadar para cezası ve/veya 5 yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür⁵². Sadece 1 ve 5 sentlik paralar için öngörülen ve şartların değişmesi veya gerekli önlemlerin alınmasına kadar geçici bir süre için kabul edildiği belirtilen⁵³ düzenleme, halen yürürlükte.

III. TÜRK MEVZUATINDA MADENİ PARALARIN ERİTMEMEYE KARŞI KORUNMASI

Türkiye’de maden fiyatlarındaki artışa enflasyon nedeniyle paranın değerinde yaşanan azalma eklenmiş ve yeni para sisteminin kabul edildiği ilk dönemde sahte madeni paralarla ilgili yapılan tartışmalar yerini paranın materyal maliyetinin itibari değerini aştığı ve

⁵⁰ LEARNER, Sam: “Not a penny more: the time to abolish the US coin has come”, Financial Times, 15.04.2023, <https://www.ft.com/content/2a4332d1-9faa-4325-a2b7-26203c44f12d> (Erişim Tarihi: 29.08.2023).

⁵¹ Materyal değerinin piyasa fiyatlarındaki dalgalanmalardan etkilenmesi nedeniyle itibari değerini zaman zaman aştığı görülmektedir. Örneğin 2021 yılı itibarıyla piyasadaki metal fiyatları üzerinden yapılan karşılaştırmaya göre 1 sentlik madeni paranın materyal değeri 0.86 senttir. CHEUNG, Matthew: “Melting Pennies is 139% Profitable”, 2021, <https://matthewjcheung.medium.com/melting-pennies-is-profitable-26a16696195b> (Erişim Tarihi: 29.08.2023). Buna karşılık Birleşik Devletler Darphanesi, aşağıda incelenecek yasağın yürürlüğe girdiği 2007 yılında 1 ve 5 sentlerin materyal değerinin itibari değerini aştığını belirtmektedir. United States Mint, Treasury, “Prohibition on the Exportation, Melting, or Treatment of 5-Cent and One-Cent Coins”, 16.04.2007, <https://www.federalregister.gov/d/E7-7088> (Erişim Tarihi: 29.08.2023).

⁵² United States Mint, Treasury, “Prohibition on the Exportation, Melting, or Treatment of 5-Cent and One-Cent Coins”.

⁵³ United States Mint, Treasury, “Prohibition on the Exportation, Melting, or Treatment of 5-Cent and One-Cent Coins”.

büyük miktarlarda toplanıp eritildiği iddialarına bırakmıştır⁵⁴. Ortaya çeşitli iddialar atılmış ve yaşanan sorunun boyutları tartışılmış ancak çeşitli vesilelerle yapılan açıklamalar konunun aydınlatılması konusunda yetersiz kalmıştır. Bu bölümde, konuyla bağlantısı ve açıklamalarda atıf yapılması nedeniyle önce Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun ve bu Kanunun uygulanması adına çıkarılan mevzuat incelenecek, ardından madeni paralara ilişkin temel mevzuatı oluşturan 1264 sayılı Kanun değerlendirilecektir.

A. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun

Darphane ve Damga Matbaaları Genel Müdürlüğü'nün 27 Kasım 2022 tarihinde yaptığı ve kamuoyunda 1 TL'lerin içerdiği metalin değeri itibari değerinin üç katına çıktığı için eritildiği ve bu nedenle piyasada 1 TL'lik para sıkıntısı yaşandığına ilişkin haberleri yalanladığı açıklamada şu ifadelerle yer verilmiştir; "...üretimi yapılan madeni paraların ne şekilde üretileceği ve nasıl üretileceği konuları 1264 Sayılı Kanun ile düzenleme altına alınmıştır. Ayrıca, madeni paralar, 32 Sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Tebliği ile de korunmaktadır. Bu paraların içindeki değişik türdeki metal alaşımları elde etmek için eritmeye kalkanlar, ciddi cezai şartlarla karşı karşıya kalacaklardır."⁵⁵ Açıklamada kullanılan cezai şartlar ifadesinden ne anlaşılması gerektiğinin belirsizliği bir yana, mevzuatta 32 Sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Tebliği isimli bir tebliği de bulunmamaktadır.

⁵⁴ Gazete Duvar, "CHP'li Yalım: 50 Kuruşun Metal Maliyeti 2.42 TL, 5 Liranın Maliyeti 6 TL", 22.03.2022, <https://www.gazeteduvar.com.tr/chpli-yalim-50-kurusun-metal-maliyeti-242-tl-5-liranin-maliyeti-6-tl-haber-1557599> (Erişim Tarihi: 29.09.2023); Sözcü, "1 Liranın Maliyeti 3 Lirayı Geçti", 27.11.2022, <https://www.sozcu.com.tr/2022/ekonomi/1-liranin-maliyeti-3-lirayi-gecti-7502940/> (Erişim Tarihi: 29.09.2023); Cumhuriyet, "Madeni Paralar Eritilip Hurdaya mı Gidiyor? Ekonomist Mahfi Eğilmez'den 'Darphane' Önerisi", 05.08.2023, <https://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/madeni-paralar-eritilip-hurdaya-mi-gidiyor-ekonomist-mahfi-egilmezden-darphane-onerisi-1965768#:~:text=%22%C3%96ZEL%20HURDACILAR%20T%C3%9CRED%C4%B0%22&text=Buna%20g%C3%B6re%2C%205%20kuru%C5%9F%20i%C3%A7in,kuru%C5%9F%20ham%20metal%20harcamas%C4%B1%20yap%C4%B1%C4%B1yor> (Erişim Tarihi: 29.09.2023).

⁵⁵ Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü, "Kamuoyuna Duyuru", 27.11.2022, <https://twitter.com/DarphaneGM/status/1596810902325841921> (Erişim Tarihi: 16.09.2023).

Genel Müdürlük yüksek ihtimalle Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar⁵⁶ veya bu Karara istinaden çıkarılan tebliğleri kast etmektedir. Ancak söz konusu Karar ve bu Karara ilişkin olarak çıkarılan tebliğlerde madeni paraların eritilmesi, yok edilmesi ya da tahrip edilmesine veya paranın itibari değeri dışında tedavülüne ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamaktadır⁵⁷. Söz konusu Kararın dayanağını oluşturan 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'da⁵⁸ da madeni paralara veya paranın itibari değerine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır⁵⁹.

1567 sayılı Kanun m. 1'de Cumhurbaşkanı; *“Kambiyo, nukut, esham ve tahvilat alım ve satımının ve bunlar ile kıymetli madenler ve kıymetli taşlarla bunlardan mamul veya bunları muhtevi her nevi eşya ve kıymetlerin ve ticari senetlerle tediyeyi temine yarıyan her türlü vasıta ve vesikaların*

⁵⁶ RG. 11.08.1989, 20.249.

⁵⁷ Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'la ilgili mevzuatta madeni paralara ilişkin tek hüküm yabancı madeni paraların yurtdışına çıkarılmasına ilişkindir. Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2018-32/45) m. 4/2-f hükmüne göre dövize ilişkin işlemler yapmasına izin verilen yetkili müesseseler, Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın belirlediği usul ve esaslar çerçevesinde izin alınması şartıyla yurtdışına *“madeni yabancı para veya Türk Lirası banknot”* sevkiyatı gerçekleştirebilir. Görüldüğü gibi Tebliğ, yurtdışına Türk Lirası banknot sevkiyatı hakkında izin şartı getirmiş olmasına karşın madeni paralar bakımından yalnızca yabancı paraları düzenlemiştir. Dolayısıyla yurtdışına Türk Lirası madeni paraların sevkiyatı, genel hükümler dışında bir sınırlamaya tabi değildir.

⁵⁸ RG. 25.02.1930, 1.433.

⁵⁹ Bir haber sitesinde yer alan habere göre, madeni paraların kilo ile hurdacıya satıldığı ihbarını değerlendiren polis ekipleri tarafları suçüstü yakalamıştır. Haberde olay şu şekilde açıklanmıştır; *“İhbar üzerine bozuk paraların değerinin üstünde bir fiyatla hurdacıya satıldığını öğrenen Beyoğlu Devriye Ekipler Amirliği polisleri, satıcı ve paraları satın alan hurdacıyı yakalayarak gözaltına aldı. ‘Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanununa Muhalefet’ suçundan hakkında adli işlem yapılan kişilerin, paraları böyle daha çok para ettiği gerekçesiyle sattığı öğrenildi.”* TGRT Haber, *“Tedavüldeki bozuk paraları kiloyla hurdacıya sattı! Böyle daha çok para ediyor”*, 16.05.2022, <https://www.tgrthaber.com.tr/yasam/tedavuldeki-bozuk-paralari-kiloyla-hurdaciya-satti-2827924> (Erişim Tarihi: 21.08.2023). Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'da herhangi bir suç yer almadığı gibi madeni paraların korunmasına dair bir düzenleme de bulunmamaktadır. Dolayısıyla yapılan işlem olsa olsa aşağıda incelenecek olan 1264 sayılı Kanuna muhalefete ilişkin olabilir.

memleketten ihracı veya memlekete ithalinin tanzim ve tahdidine ve Türk parasının kıymetinin korunması zımında kararlar ittihazına” yetkili kılınmıştır. Aynı Kanun m. 3/1 uyarınca “Cumhurbaşkanının bu Kanun hükümlerine göre yapmış bulunduğu genel ve düzenleyici işlemlerdeki yükümlülüklerine aykırı hareket eden kişi, üçbin Türk Lirasından yirmibeşbin Türk Lirasına kadar idarî para cezası ile cezalandırılır.” Kanunun birinci maddesinde yer alan, “Türk parasının kıymetinin korunması zımında kararlar” ifadesinin kapsamı net değildir. Söz konusu madde ile Türk parasının kıymetini korumak adına her türlü karar alma yetkisinin Cumhurbaşkanına verilip verilmediği, diğer bir deyişle maddede sayılan durumların sınırlayıcı olup olmadığı belirsizdir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, mamul madde fiyatlarını kontrol etmek üzere bir komite kurulmasını kararlaştıran Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 19 Sayılı Karar’a dayanılarak verilen mahkumiyet hükmü⁶⁰ hakkında yaptığı incelemede, 1567 sayılı Kanunun ilk maddesinde verilen yetkinin maddede sayılan durumlarla sınırlı olduğunu ve 1567 sayılı Kanunun belirli malların fiyatlarında meydana gelen artış ve azalışları düzenleme amacı bulunmadığını belirtmiştir⁶¹. Yüksek Mahkemeye göre

⁶⁰ 1567 sayılı Kanunun karar tarihinde yürürlükte olan, 15.02.1954 tarih ve 6258 sayılı Kanunla değişik m. 3/A hükmü uyarınca Bakanlar Kurulu kararına aykırı hareket edenler hakkında 7 aydan 5 yıla kadar hapis cezası öngörülüyordu. 1567 sayılı Kanun ve ilgili mevzuatın, kambiyo rejiminde ciddi bir revizyona gidilen 07.05.1985 tarih ve 3196 sayılı Kanun öncesinde öngördüğü suçlar ve yaptırımlar için bkz. **ERMAN**, Sahir: Ticarî Ceza Hukuku, C. II: Döviz Suçları, Formül Matbaası, İstanbul 1978.

⁶¹ “1567 sayılı Kanunun Birinci maddesinde; ‘Kambiyo, nukut, esham ve tahvilat alım ve satımını ve bunlar ile kıymetli madenler ve kıymetli taşlarla bunlardan mamul veya bunları muhtevi hernevi eşya ve kıymetlerin ve ticari senetlerle tediyesi temine yarayan her türlü vasıta ve vesikaların memleketten ihracı veya memlekete ithalinin tanzim ve tahdidine ve Türk parasının kıymetinin korunması zımında kararlar ittihazına icra vekilleri heyetini selahiyetli’ kılınmış bulunmasına, madde metni yasanın gerekçesi muhtelif encümen mazbatası ve meclis müzakerelerini kapsayan tutanaklarla, birlikte incelendiğinde; bir bakıma 1567 sayılı Yasanın paranın dış değerini koruma amacını güttüğünün anlaşılmasına, esasen dahilde fiyat tahavüllerinin mücerret spekülatörlerin eylemleri ile meydana gelebileceğine, bir maddenin nedreti fiyat artışlarını sağlarken bir başka maddenin çokluğunun da düşüşlere müncer olacağına itirazdaki düşünce hakim olduğu takdirde Türk parası içerde nadir maddeye karşı düşürüldü diğerine karşı da yükseltildi gibi hatalı bir sonuca varılabileceğine, esasen ekonomik istikrarın korunması için mamül madde fiyatlarını kontrol etmek üzere aşağıdaki Üyelerden meydana gelen bir komite kurulduğuna ilişkin 19 sayılı kararın

Cumhurbaşkanına verilen yetki maddede sayılan hususlarla sınırlı, tahdidi bir yetkidir ve münhasıran paranın dış değerini korumayı amaçlamaktadır⁶². Mahkemenin gerekçesi konumuza uyarlanırsa Cumhurbaşkanı, 1567 sayılı Kanunda kendisine verilen yetkiyi kullanarak madeni paraların eritmeye karşı korunması adına bir düzenleme öngöremez. Nitekim bu konuda herhangi bir Cumhurbaşkanı kararı bulunmamaktadır.

Şu halde, Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü'nün açıklamasına karşın, tedavüldeki madeni paraların korunmasına ilişkin mevzuattaki tek düzenleme 1264 sayılı Kanun m. 6'dır.

B. Madeni Ufaklık ve Hatıra Para Bastırılması Hakkında Kanun

1264 sayılı Kanun m. 6, tedavüldeki madeni paraların itibari değeri dışında bir fiyatla tedavülünü yasaklamıştır. Maddeye göre;

“Halen tedavülde bulunan ve bu Kanuna istinaden tedavüle çıkarılan paraların itibari kıymetleri dışında bir fiyatla ve beşinci maddede yazılı bir yıllık müddetin sonunda tedavülden kaldırılacak olan paraların herhangi bir fiyatla tedavül vasıtası olarak kullanılması yasaktır. Hatıra paraları bu hükümden müstesnadır.

Bu yasağa aykırı hareket edenlerin kullandıkları paralar zaptedilir ve bunlar, tanzim olunacak zabıtla birlikte mahalli sulh mahkemesine sevk olunur.

gösterdiği özelliği itibariyle 6 ncı maddesi de kurulan komiteye de alt komiteler kurma yetkisi vermesinin 1567 yasanın amacım aştığını açıklayan bir hal bulunmasına, bu nedenle Bakanlar Kurulunun 567 sayılı Yasanın 1 nci maddesine göre Türk parasının kıymetinin korunması için alacağı tedbirlerin ancak bu maddede tahdiden sayılan hususlara ilişkin olabileceğine, maddenin bu bakımdan bir bütün olarak düşünülmesi icap etmesine, nitekim 13.6.1936 tarihli ve 3003 sayılı endüstriyel mamülatın maliyet ve satış fiyatlarının kontrolü ve tesbiti hakkındaki kanununun 1 nci maddesi de dahildeki fiyat ayarlamalarının tesbiti zimmında (iktisat vekilliğine endüstri şubeleri mamülatından lüzum gördüklerinin maliyet ve toptan satış fiyatlarını kontrol ve tesbit etmeye...) yetki vermesinden esasen mevcut olan Millî Koruma Kanununun 1567 sayılı Kanun yürürlükte iken çıkarılmış olmasından da, kanun koyucunun içerdeki fiyat kontrollerini 1567 sayılı Yasa dışında düşündüğünün bir delili sayılacağına; göre sanığın yazılı şekilde mahkumiyetine ilişkin hükmün bozulmasına dair olan ve yukarıda özetlenen özel daire kararı usüle ve yasaya uygun bulunmuştur.” CGK, 1975/46 E., 1975/71 K., 07.04.1975, www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 31.08.2023).

⁶² Erman da aynı görüştedir. **ERMAN**, s. 26-36.

(Değişik üçüncü fıkra: 23/1/2008-5728/342 md.) Hâlen tedavülde bulunan ve bu Kanun hükümleri gereğince tedavüle çıkarılacak paraları, itibari kıymetleri dışında bir fiyatla kullananlar hakkında elli güne kadar adlî para cezasına hükmolunur. Ancak verilecek adlî para cezasının miktarı suçun konusunu oluşturan paraların değerinin beş katından az olamaz.

Tedavülden kaldırılmış olan paraları tedavül vasıtası olarak sürenler hakkında, mahkemece umumi hükümler tatbik olunur."

1. Korunan Hukuksal Değer

Bu suçla korunan hukuksal değer, madeni paraların itibari değeridir. Maddeyle madeni para bolluğu veya kıtlığı dönemlerinde bu paraların üzerlerinde yazılı itibari değer dışında bir değerle tedavül etmesi yasaklanarak devletin belirlediği itibari değer mutlak olarak kabul edilmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla maddede düzenlenen suçla madeni para sisteminin ve daha genel olarak ulusal para sisteminin düzen ve istikrarının korunduğu söylenebilir. Düzenlemeyle ufak para piyasasının spekülâtif bir hal alarak madeni para bolluğu veya kıtlığı dönemlerinde paranın itibari değerinden farklı değerler kazanmasının önüne geçmek amaçlanmaktadır⁶³.

Paranın itibari değerinin korunmasına ilişkin benzer bir düzenleme, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 532'de bulunmaktaydı. Maddeye göre; *"Her kim, Türkiye'de kanunen tedavül etmekte olan meskûkatı mukannen kıymetleriyle kabulden imtina eyler ise otuz liraya kadar hafif cezayı nakdiye mahkûm olur."* Paranın itibari değerini, kanuni tedavül değerini mutlak olarak kabul etme zorunluluğu getirerek koruyan ve madeni paraları da kapsamına alan düzenleme, 5237 sayılı Kanuna alınmamış ve bu konuda başka bir düzenleme de yapılmamıştır⁶⁴.

⁶³ Ekonominin gelişmesi ve para kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte kullanımı artan ufak paraların esas para ile değişiminin sağlanması ve itibari değerinin korunması önemli bir sorun olarak görülmüştür. Bu nedenle ufak paraların itibari değerlerinin korunması ve esas para ile değişiminin belirli kurallara tabi kılınması gerekmektedir. Aksi halde ufak paraların bolluk veya kıtlığa bağlı olarak farklı değerler alması, para sistemini ve ulusal ekonomiyi içinden çıkılmaz sorunlarla karşı karşıya getirmektedir. AL, s. 73-77; CIPOLLA, s. 32-42.

⁶⁴ GÜNVER, Osman R.: "Çağımızda Hukuksal Açından Para Kavramı", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 33, S. 2, 2017, ss. 143-174, s. 158

2. Suçun Unsurları

a. Tipiklik

1) Maddi Unsur

Suçla madeni paraların kullanılması fiili düzenlendiğinden hem parayı veren hem de alan kişi fail konumundadır. Zira kullanmak fiili hem alıcı hem de satıcı tarafından gerçekleştirilebilen bir fiildir. Maddenin son fıkrasında tedavülden kaldırılmış paralar hakkındaki düzenlemede “*tedavül vasıtası olarak sürenler*” ifadesinin kullanılmasından da tedavülden kaldırılan paraların kullanılmasında sadece satıcı, tedavüldeki paraların kullanılmasındaysa hem alıcı hem de satıcının fail olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle maddede düzenlenen suç, karşılaşma suçudur⁶⁵.

Suçun konusu, halen tedavülde bulunan madeni paralardır. Maddede kullanılan, “*Hâlen tedavülde bulunan ve bu Kanun hükümleri gereğince tedavüle çıkarılacak paraları*” ifadesinden sadece ülke parasının suçun konusu olabileceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yabancı madeni paraların itibari değeri dışında bir fiyatla kullanılması bu madde kapsamında değildir. Yine, kağıt paralar ve fiziksel varlığı olmayan kaydi paraların madde kapsamında olmadığı ve maddenin kapsamının 1264 sayılı Kanuna göre çıkarılan madeni paralarla sınırlı olduğu açıktır. Maddenin son fıkrasında, tedavülden kaldırılmış paraların tedavül vasıtası olarak sürülmesi durumunda genel hükümlerin uygulanacağı ve bu paraların da maddede düzenlenen suç kapsamında olmadığı belirtilmiştir.

Asli şekilleri değiştirilmiş paralar, 1264 sayılı Kanun m. 4 gereğince tedavül kabiliyetini kaybeder. Maddeye göre, “*Delinmiş, kesilmiş, zımbalanmış, kulp takılmış veya her ne suretle olursa olsun asli şekilleri değiştirilmiş paralar*”, tedavül vasıtası olarak kullanılamaz. Dolayısıyla incelenen suçun konusunu oluşturmazlar. Buna karşılık,

⁶⁵ Karşılaşma suçları için bkz. DEMİRBAŞ, Timur: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2022, s. 530; KOCA, Mahmut/ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2023, s. 447-448.

tedavül neticesinde aşınan, yazı ve şekilleri silinen veya yanan paralar, gerçeklikleri konusunda şüphe oluşacak derecede bozulmadıkları sürece Hazine ve Maliye Bakanlığı'na devredilmek üzere Hazinesinin veznedarlığını yapan bankalar tarafından kabul edilirler. Bu durumda söz konusu paraların halen tedavülde olduğu ve altıncı maddede düzenlenen suçun konusunu oluşturacağı kabul edilmelidir.

Suçla düzenlenen hareket, paranın kullanılmasıdır. Maddenin ilk fıkrasında paranın tedavül vasıtası olarak kullanılması ifadesine yer verildiğinden, öncelikle bu terim üzerinde durmak gerekir. Tedavül vasıtası olarak kullanım, kural olarak belirli bir mal veya hizmet karşılığının ödenmesi amacıyla paranın el değiştirmesinden ibarettir. Zira paranın kullanımı el değiştirmesi yoluyla gerçekleşir. Tedavül vasıtası olarak kullanım, paranın belirli bir bedelle devredilmesini gerektirmez, bağışlama gibi karşılıksız bir kazandırmayla elden çıkarılması da tedavül vasıtası olarak kullanım kapsamındadır⁶⁶. Ancak maddede itibari değerinden farklı bir fiyatla kullanımı düzenlendiğinden, bedelsiz devirler maddede düzenlenen suç kapsamında değildir.

Para bir tür misli eşyadır⁶⁷. Diğer bir deyişle alınan veya satılan paranın özel nitelikleri kural olarak bir önem taşımaz. Dolayısıyla paranın özel nitelikleri nedeniyle ve tedavül amacı taşımadan itibari değeri dışında bir fiyatla kullanılması bu suç tipi kapsamında değildir. Örneğin basım özellikleri değişen bir madeni paranın eski basım özelliklerine sahip olan ya da basım hatası taşıyan örneklerinin koleksiyon amaçlı alım ve satımı bu kapsamda görülmeyecektir. Yine belirli olayları anmak amacıyla tedavül aracı olarak basılan hatıra paraların⁶⁸ veya para setlerinin koleksiyon amacıyla itibari değeri

⁶⁶ Nitekim parada sahtecilik suçunda tedavüle koyma hareketinin bağışlama ve borç verme gibi karşılıksız devirlerde de oluşacağı kabul edilmektedir. **ÖZBALCI**, Yalın Yarkın: "Parada Sahtecilik Suçu", İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 88.

⁶⁷ **TİMUR**, Hıfzı: "Paranın Hukuki Mahiyeti", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 1-2, 1948, ss. 231-247, s. 246.

⁶⁸ Hatıra paralar, 1264 sayılı Kanun m. 1/2 ve m. 2 uyarınca çıkarılan ve basım özellikleriyle itibari değerleri Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen

dışında bir değerle alınıp satılması bu suç kapsamında değildir. Zira bütün bu hareketler, sınırlı sayıdaki özel nitelikli paranın tedavül amacı dışında ve özel niteliklerinden dolayı alınıp satılmasından ibarettir⁶⁹. Bu nedenle fıkra düzenlenen yasağın mutlak şekilde her türlü el değiştirmeyi kapsamadığı, paranın tedavül aracı olarak kullanıldığı ya da bu niteliğiyle bağlantılı durumlarla sınırlı olduğu söylenebilir.

Maddenin inceleme konusu suçun düzenlendiği üçüncü fıkrasında, *“itibari kıymetleri dışında bir fiyatla kullananlar”* ifadesine yer verilmiş ve tedavül vasıtası olarak kullanım aranmamıştır. Bu nedenle fıkra paranın her türlü kullanımının bu kapsamda olduğu söylenebilirse de, madde ile paranın tedavül kabiliyetinin korunmasının amaçlandığı, ilk ve son fıkralardan anlaşılmaktadır. Bu nedenle üçüncü fıkra tedavül vasıtası olarak kullanım ifadesi yer almamakla birlikte, koleksiyon amaçlı alınıp satılan paralarda olduğu gibi paranın tedavül vasıtası olma vasfı dışında kazandığı niteliklerden kaynaklanan el değiştirmelerin bu kapsamda yer almadığı sonucuna ulaşılmalıdır. Zira fıkra paranın alınıp satılması veya el değiştirmesi gibi ifadeler yerine kullanım kelimesinin seçilmesi, maddenin ilk ve son fıkralarındaki tedavül vasıtası olarak kullanılma ile ilgili bir kullanımın kast edildiğini göstermektedir. Bu nedenle, fıkra yer alan suçun oluşması için paranın tedavül aracı olma vasfıyla alakalı bir el değiştirmenin gerektiği açıktır.

Paranın tedavül aracı olma özelliğiyle bağlantılı olmakla birlikte doğrudan bu amaçla yapılmayan kullanımlarına bakıldığında iki el değiştirme amacı özellikle incelenmelidir. Bunlardan ilki, madeni para kıtlığı dönemlerinde çok miktarda madeni para ihtiyacı bulunanların bu

paralardır. Sınırlı sayıda basılan, tedavül vasıtası olma amacı bulunmayan ve satış bedelleri tedavül eden paralardan farklı ve özel olarak belirlenen bu paraların yanında tedavüldeki 1 liralardan bir kısmı da hatıra parası olarak basılmaktadır. Paranın arka yüzünde anısına çıkarıldığı olgunun belirtildiği bu paraların itibari değeri 1 lira olmakla birlikte sınırlı sayıda olmaları nedeniyle koleksiyon değerleri daha yüksek olabilmektedir.

⁶⁹ *“Bunlar artık para değil, koleksiyonun parçalarıdır ve sahibinin mamelekinde kıymetli eşya olarak yer alırlar. Çünkü bir koleksiyona konan para, vasıta karakterini kaybeder. Âdeta bu vasıftan feragat eder ve başka mahiyette bir kıymetin unsuru olur.”* TİMUR, s. 243.

ihtiyacı karşılayabilmek adına itibari değerinin üzerinde ödeme yaparak madeni para satın almasıdır⁷⁰. Esasında piyasanın madeni para ihtiyacını karşılamakla yükümlü Hazine ve Maliye Bakanlığı'nun çeşitli nedenlerle bu görevi gereği gibi yerine getirememesinin ya da ekonomik nedenlerle para piyasalarındaki dalgalanmaların neden olduğu bu durumda madeni paranın tedavül aracı olarak kullanılıp kullanılmadığını değerlendirmek gerekir. Böyle bir alış verişte madeni paranın tedavül vasıtası yerine alelade bir mal olarak değerlendirilmesi gerektiği söylenebilirse de, tedavül vasıtası olmaya devam eden ve herhangi bir diğer özelliği nedeniyle değil tedavül kabiliyetinin devamı açısından yapılan bir el değiştirme söz konusu olduğundan, paranın tedavül vasıtası olduğunun kabulü gerekir. El değiştiren madeni paralar, misli eşya ve tedavül vasıtası vasfını korumaktadır. Dolayısıyla bu fiilin 1264 sayılı Kanun m. 6/3'te yer alan suç oluşturduğu kabul edilmelidir.

Para eritme amacıyla gerçekleşen el değiştirmelerin bu suç kapsamında olup olmadığı incelendiğinde, ilk olarak eritme amacıyla alınan veya satılan paraların tedavül vasıtası olarak kullanılıp kullanılmadığı sorusu yanıtlanmalıdır. Bu durumda paralar, belirli bir mal veya hizmet karşılığı ödeme amacı olarak kullanılmamakta, bizatihi materyal değerleri nedeniyle alınıp satılmaktadır. Koleksiyon amaçlı para el değiştirmelerine benzer şekilde paranın maddi varlığının ön plana çıktığı bu tür el değiştirmelerin tedavül aracı olarak kullanım anlamına gelmeyeceği, bu nedenle de söz konusu suçun oluşmayacağı düşünülebilir. Ancak tedavüldeki madeni paraların herhangi bir başka

⁷⁰ 50 kuruş ve 1 liralık madeni paraların ağırlığı azaltılmış şekilde piyasaya sürülmesinden sonra eski paraların Darphane tarafından toplandığı ve bu nedenle ortaya çıkan madeni para kıtlığı nedeniyle günlük para ihtiyacını karşılamak isteyen esnaf tarafından itibari değerinin üzerinde satın alındığı yönünde haberler için bkz. BGazete, "Kumbarasında 5 25 50 Kuruş ve 1 TL'si Olanlar! Darphane Topluyor! BozukParaKriziBaşladı", 21.08.2023, <https://www.bgazete.com.tr/haber/16196742/kumbarasinda-5-25-50-kurus-ve-1-tlsi-olanlar-darphane-topluyor-bozuk-para-krizi-basladi> (Erişim Tarihi: 21.08.2023); NTV, "Madeni Para Sıkıntısı Yaşayan Fırıncıdan İlginç Çözüm", 15.08.2023, <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/madeni-para-sikintisi-yasayan-firincidan-iliginc-cozum,wIo-An2-RE-NrmKB80RNyA/Zyt3J5WPvEWCrpDPS7ahcg> (Erişim Tarihi: 18.09.2023).

özelliği nedeniyle değil, salt madeni para olma özellikleri nedeniyle alınıp satıldığı durumlarda, tedavül vasıtası olma özelliğini kaybetmediği ve 1264 sayılı Kanun m. 6/3'te yer alan suçun oluştuğu kabul edilmelidir. Bu durumda madeni paralar para olma vasfını devam ettirmektedir. Dolayısıyla madeni paraların eritme amacıyla kilo ile alınıp satıldığı örneklerde de suç oluşur.

Maddede düzenlenen suç; herhangi bir zarar veya tehlikenin meydana gelmesi aranmadığından soyut tehlike suçu, paranın itibari değeri dışında bir fiyatla kullanılmasıyla birlikte tamamlandığından sırf hareket suçudur.

2) Manevi Unsur

Maddede düzenlenen suç, kasten işlenebilir. Fiili gerçekleştiren kişinin paranın itibari değerini ve itibari değerinden farklı bir fiyatla kullandığını bilerek hareket etmesi gerekir.

Kişi sahte bir parayı itibari değerinden farklı bir fiyatla kullandığını zannetmesine karşılık tedavülde bulunan gerçek bir parayı itibari değerinden farklı bir fiyatla kullanırsa, bir yandan kullandığı para sahte olmadığından işlemeyi kastettiği parada sahtecilik suçu bakımından, diğer yandan tedavülde bulunan bir madeni parayı itibari değeri dışında bir fiyatla sattığını bilmediğinden işlediği fiil bakımından kastı ortadan kalkar. Suçun konusunda hataya dayanan tipiklik hatasının oluştuğu bu durumda, objektif olarak işlenen suçla failin tasavvur ettiği suç arasında eşdeğerlik veya niceliksel bir ilişki bulunmamaktadır⁷¹. Bu nedenle ne TCK m. 197 uyarınca sahte parayı tedavüle koyan ne de gerçek bir madeni parayı itibari değeri dışında bir fiyatla kullandığını bilen fail, cezasız kalacaktır. Zira ortada bir sahte para bulunmayan durumda parada sahtecilik suçu bakımından işlenemez suç söz konusudur. Bu halde parada sahtecilik suçuna teşebbüsten de bahsedilemez.

⁷¹ Suçun konusunda hatanın farklı bir suçta sebebiyet vermesi halinde, failin tasavvur ettiği suçla gerçekleşen suç arasında bir eşdeğerlik veya niceliksel bir ilişki bulunmadığı durumda tasavvur edilen suçta teşebbüs hükümlerinin tartışılacağı kabul edilmektedir. TULAY, M. Emre: Ceza Hukukunda Şahısta veya Konuda Hata, Adalet Yayınları, Ankara 2022, s. 100.

Kişinin herhangi bir amaçla hareket etmesi aranmamıştır. Paranın itibari değeri dışında bir fiyatla kullanıldığının bilinmesi yeterlidir.

b. Hukuka Aykırılık

Suç tipinin niteliği gereği meşru savunma mümkün değildir. Yine suç tipi bir karşılaşma suçu olduğundan, diğer bir deyişle parayı hem satan hem de alan kişiler fail olarak kabul edildiğinden ilgilinin rızası geçerli değildir⁷². Ancak Türk hukukunda madeni paraların yok edilmesine ilişkin bir yasak bulunmadığından kişinin kendi mülkiyetindeki paraları yok etmesi hukuka uygundur. 1264 sayılı Kanun yalnızca itibari değer dışında bir fiyatla alıp satmayı yasaklamaktadır. Kişinin mülkiyetindeki paraları yok etmesinin yanında malik adına hareket eden bir başka kişinin yok etmesi de hukuka uygundur. Dolayısıyla çalışma konusu para eritmelerde paranın mülkiyetinin eriten tarafa geçip geçmediği değerlendirilmelidir.

Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü, mevzuatın kendisine verdiği görevlerin bir kısmını ihale usulüyle veya doğrudan temin yoluyla devredebilmektedir. Örneğin madeni paraların basıldığı pullar ihale usulüyle temin edilmektedir. Tedavülden kaldırılan veya çeşitli nedenlerle dolaşımdan çekilen madeni paraların eritilip tekrar kullanılması, tekrar tedavüle sokulabilecek hale getirilmesi ya da içerdiği metalin başka amaçlarla kullanımı için gerçekleştirilen işlemler bakımından da ihale usulüne başvurulabilir. Bu durumda ihale sonucunda madeni paraların Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından itibari değerleri dışında bir fiyatla satılması durumunda hakkın kullanılması hukuka uygunluk sebebi uygulama alanı bulacaktır⁷³.

c. Kusur

⁷² Kaldı ki, korunan hukuksal değerın kişiye değil toplumu oluşturan herkese ait olduğu suçlar bakımından rıza geçersizdir. **EKİCİ ŞAHİN**, Meral: Ceza Hukukunda Rıza, Onikilevha Yayınları, İstanbul 2012, s. 123-124.

⁷³ Kamu hukuku veya özel hukuka ait işlem ve sözleşmelerin hakkın kullanılması hukuka uygunluk sebebi kapsamında yer aldığına dair bkz. **KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 288. İhalenin hakka kaynaklık edebileceği konusunda ayrıca bkz. **URUŞAK**, Uğur: Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Sebebi Olarak Bir Hakkın Kullanılması, Onikilevha Yayınları, İstanbul 2010 s. 168.

Kusur yeteneğini etkileyen yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik ve geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma halleri inceleme konusu suç bakımından uygulama alanı bulur.

Kusura ilişkin incelenmesi gereken önemli bir husus zorunluluk halidir. Madeni parayı itibari değerinin üzerinde bir değerle satın alan kişiler bakımından fiil, ufak para ihtiyacının karşılanması ve tedavülünün devamı amacını taşıdığı durumlarda zorunluluk hali kapsamında değerlendirilmelidir. Bu kişiler, madeni para piyasasındaki dengenin kaybolması ve para kıtlığı yaşanması nedeniyle bu yola başvuran, paranın tedavül aracı olarak kullanımına devam etme amacıyla hareket eden kişilerdir. Parayı itibari değerinin üzerinde bir fiyatla satın alıp daha sonra itibari değeri üzerinden alış verişlerde kullanmaya devam eden bu kişilerin madeni para ihtiyaçlarını resmi yollardan giderememeleri durumunda zorunluluk halinde hareket ettikleri kabul edilmelidir. Suçla korunan hukuksal değeri oluşturan madeni para piyasasının istikrarının korunması amacıyla hareket edenlerin bu hukuksal değerini ihlalden dolayı ceza sorumluluklarından bahsedilemez. Zira korunan ve feda edilen değerlerin eşitliği söz konusudur⁷⁴. Para ihtiyacının resmi yollardan giderilip giderilemediği ve satın alınan madeni paraların hangi amaçlarla kullanılacağı hususları tespit edilmeli ve paranın itibari değeri üzerinden tedavülünün devamını amaçlayan fiiller zorunluluk hali kapsamında görülmelidir. Buna karşılık madeni paraları itibari değerinin üzerinde bir fiyatla satan kişiler bakımından zorunluluk halinden bahsetmek mümkün değildir.

d. Suçun Özel Görünüm Şekilleri

1) Teşebbüs

⁷⁴ Zorunluluk halinin hukuki niteliği tartışmalı olmakla birlikte, korunan ve feda edilen hukuksal değerlerin eşitliği durumunda bir mazeret nedeni olduğu ve kusurluluğu ortadan kaldırdığı konusunda şüphe yoktur. Bu konuda bkz. KOCA/ÜZÜLMEZ s. 347-349; ÖZBEK, Veli Özer/DOĞAN, Koray/BACAKSIZ, Pınar: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2023, s. 403-409.

Para alış verişinin tamamlanması ile birlikte suç da tamamlanır. Bu nedenle teşebbüs, ancak icra hareketlerinin bölünebildiği durumlarda mümkündür. Paranın itibari değeri dışında bir fiyatla alınıp satılmasına ilişkin icabın yapılması ya da pazarlığa başlanmasıyla birlikte icra hareketlerine başlandığı kabul edilmelidir⁷⁵. Dolayısıyla icabı kabul edilmeyen kişi suça teşebbüsten sorumlu olacaktır. Pazarlığın devam ettiği veya anlaşmanın yapıldığı ancak mülkiyet devrinin tamamlanamadığı durumlarda da teşebbüs hükümleri uygulanır.

2) İştirak

Suç, iştirak bakımından herhangi bir özellik arz etmez, genel hükümler geçerlidir. Suçun karşılaşma suçu olduğu ve alıcı ile satıcının birbirinden bağımsız olarak fail olduğu akılda tutulmalıdır.

3) İçtima

Tek bir anlaşmaya dayanılarak anlaşılan miktarın kısımlara bölünerek devredilmesi durumunda tek bir suç vardır. İçtima hükümleri uygulanmaz. Aynı suç işleme kararının icrası kapsamında birden fazla kişiden para alınması ya da birden fazla kişiye para verilmesi durumunda zincirleme suç hükümleri uygulanabilir. Yine aynı suç işleme kararının icrası kapsamında aynı kişiyle farklı zamanlarda para alış verişi yapılması halinde de zincirleme suç hükümleri uygulanabilir.

Paranın kullanılmasının başka bir suçu oluşturduğu durumlarda fikri içtima hükümleri uygulanabilir. Örneğin paranın kullanılması, aynı zamanda suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçunu

⁷⁵ Nitekim doktrinde suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçu bakımından pazarlığa başlanması ile icra hareketlerinin de başladığı kabul edilmektedir. **ÖZBEK**, Veli Özer/**DOĞAN**, Koray/**BACAKSIZ**, Pınar: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 17.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022, s. 765; **AYDEMİR KURT**, Ülkü: "Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi Suçu", Ceza Hukuku Dergisi, Y. 17, S. 50, 2022, ss. 403-439, s. 429. İnceleme konusu suçun suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçunun satma ve satın alma seçimsel hareketlerine olan benzerliği nedeniyle teşebbüs aşamasının başlangıcı ve suçun tamamlanma anına ilişkin olarak benzer bir değerlendirme yapılabilir.

oluşturabilir⁷⁶. Bu durumda failer daha ağır cezayı gerektiren suç eşyasını satın alma ve kabul etme suçundan cezalandırılır. 1264 sayılı Kanun'da düzenlenen suçtan ayrıca cezalandırma yoluna gidilmez.

e. Yaptırım

Maddede suçun yaptırımını elli güne kadar adli para cezası olarak öngörülmüş, ancak cezanın suçun konusunu oluşturan paranın beş katından az olamayacağı kabul edilmiştir. Dolayısıyla mahkeme, önce adli para cezasını gün para sistemi ile hesaplayacak, daha sonra da sonuç cezanın suçun konusunu oluşturan paranın beş katından az olup olmadığını tespit ederek cezayı belirleyecektir.

Maddenin ilk halinde, *"50 liradan aşağı olmamak üzere kullanılan paraların 50 misli para cezası"* öngörülmüş ve el koyulan paranın hükmün infazında mahsup edileceği düzenlenmişti. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na uyum sürecinde yapılan değişikliklerle suçun yaptırımı bugünkü halini almış ve el koyulan paranın cezadan mahsup edilmesi hükmü yürürlükten kaldırılmıştır⁷⁷. Dolayısıyla el koyulan para verilecek adli para cezasından mahsup edilmeyerek kazanç müsaderesine konu olurken, paranın eritme veya başka bir nedenle müsadere edilememesi durumunda TCK m. 55/2 uyarınca bunun karşılığı olan malvarlığı değerini oluşturan aynı miktarda para hakkında müsadere kararı verilecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Madeni paraların eritilmesi riski, ufak paraların para sistemi içerisinde taşıdığı anlam ve önem de değerlendirildiğinde, her zaman bulunmaktadır. Özellikle en düşük değerli paraların materyal değerlerinin altında bir itibari değere sahip olmasından kaçınmak oldukça zordur. Ancak materyal değeri ile itibari değer arasındaki fark materyal değer lehine arttıkça bu paraların içerdikleri madenleri elde

⁷⁶ Paranın suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçunun konusunu oluşturabileceği hususunda bkz. ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞSIZ, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, s. 762; AYDEMİR KURT, s. 412-413.

⁷⁷ 23.01.2008 tarih ve 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına dair Kanun, RG. 08.02.2008, 26.781.

etmek amacıyla eritilmesi riski de artmakta ve madeni para piyasasında para kıtlığı ve spekülasyona yol açabilmektedir. Bu nedenle, düşük değerli madeni paralarda kullanılan materyallerin dikkatle seçilmesi ve eritmeyi zorlaştırıcı önlemler alınması para piyasasının kontrolü için elzemdir. Günümüzde mutlak şekilde geçerli kabul edilen itibari para sisteminin korunması, ancak paranın basıldığı materyalin itibari değerinden daha yüksek bir gelir vadetmesinin önüne geçmekle mümkün olur⁷⁸.

Türk mevzuatında madeni paraların korunmasına ilişkin tek düzenleme olan 1264 sayılı Kanun m. 6'nın sadece itibari değer dışındaki bir fiyatla kullanımı kapsamı ve paranın eritilmesi veya diğer bir yolla yok edilmesini düzenlememesi nedeniyle, madeni para eritenlerin herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Maddede düzenlenen suç yalnızca paranın toplu şekilde eritilmesi amacıyla piyasadan itibari değerinin üzerinde bir fiyatla satın alınması durumunda uygulama alanı bulacak, diğer hallerde ise para eriten kişiler cezasız kalacaktır. Yine 1567 sayılı Kanun ve ilgili mevzuatta da madeni paraları koruyan herhangi bir düzenleme yer almamaktadır.

Para piyasasının istikrarı açısından, incelenen ülke mevzuatlarına benzer şekilde madeni paraların büyük miktarlarda eritilmesi ve diğer bir yolla yok edilmesinin önüne geçecek bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak böyle bir düzenlemenin madeni paraların eritmeye karşı korunmasında tek başına etkili olmasını beklemek yerine madeni para eritmenin oldukça yüksek getiriye sahip bir iş olarak görülmesini engelleyecek önlemlerle desteklenmesi gerekir. Bu yolla elde edilebilecek geliri ortadan kaldırmak ya da azaltmak, cezaların caydırıcılığından daha etkili sonuçlar verecektir. Farklı koruma yöntemlerinin uygulanmasına çaba gösterilmeli ve ancak bunların yetersiz kaldığı durumlarda son çare olarak cezaya başvurulmalıdır. Özellikle materyal değerinin itibari değerinin kırk katını aştığı 1 kuruş

⁷⁸ “Her başlangıç düzeyindeki ekonomi ders kitap, sağlam bir ufaklık para sistemini korumanın standart formülünü verir: hükümet hesabına emtea değeri piyasa değerinden daha düşük olan küçük madeni paraları (sikkeleri) tedavüle çıkarmak; tedavüldeki bu ufak madeni paraların miktarını sınırlamak; birim para ile konvertibilitesini sağlamak.” CIPOLLA, s. 32.

ve on katını aştığı 5 kuruşun tedavülünden kaldırılması⁷⁹ ve 10 kuruşla 25 kuruşun materyal içeriğinde değişikliğe gidilerek hem daha az değerli hem de eritilmesi daha zor olan materyallerin tercih edilmesi yerinde olacaktır⁸⁰. Yine 50 kuruş ve 1 liralık madeni paraların küçültülmesi veya materyal içeriğinin değiştirilmesi mümkündür.

Ulaşılan bütün bu sonuçlar değerlendirildiğinde, madeni paraların ceza hukuku açısından korunması adına iki farklı düzenleme yapılması önerilebilir. 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun veya 1264 sayılı Madeni Ufaklık ve Hatıra Para Bastırılması Hakkında Kanun'da değişiklik yapılarak, söz konusu fiil bir kabahat veya bir suç olarak düzenlenebilir. 1567 sayılı Kanunda yapılacak bir düzenlemeyle eritme ya da herhangi bir şekilde yok etmenin kabahat olarak düzenlenmesi, madeni paraların korunması adına yeterli olabilir. Ancak piyasadan ne kadar paranın bu yolla çekildiği ve madeni para kıtlığına ilişkin iddiaların gerçek durumu ne kadar yansıttığı bilinmemektedir. Bu konuda yapılacak bir araştırma, çeşitli medya organlarına yansıyan haberlerin ötesinde bir bilgi sağlayarak sorunun

⁷⁹ Nitekim Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü'nün açıkladığı istatistiklere göre 2023 yılının ilk 10 ayında tedavüle hiç 5 kuruş verilmemiş ve yalnızca 240 bin adet 1 kuruş verilmiştir. Söz konusu paraların tedavüle verilmemesi tedavülünden kaldırılmalarına bir hazırlık olabileceği gibi zaman içerisinde piyasadan çekilerek gayri resmi olarak tedavülünden kaldırılmalarına yönelik bir çalışma da olabilir. Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü, "Tedavüle Verilen Madeni Ufaklık Para Miktarı (Adet)", <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/7/2023/11/Madeni-Ufaklik-Para-2023-10.-ay.pdf> (Erişim Tarihi: 05.12.2023).

⁸⁰ TBMM'ye verilen bir yazılı soru önergesine verdiği cevapta Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü, 18.04.2013 tarihi itibarıyla 1 kuruşluk madeni paranın maliyetinin 2.64 kuruşa yükseldiğini belirtmiş ve "*metal değeri itibari değerini geçen madeni ufaklık paraların değerini düşürmeye yardımcı olacak seçenekler üzerinde*" çalışıldığının altını çizmiştir. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, "Mersin Milletvekili Sayın Mehmet Şandır Tarafından Başbakan Yardımcısı Sayın Ali Babacan'a Tevcih Edilen 7/2762 Esas Numaralı Soru Önergesi ile İlgili Olarak Hazine Müsteşarlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü Tarafından Hazırlanan Cevap Metni", 06.08.2013, <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D24/Y2/T7/WebOnergeMetni/e5b82579-d047-4fe0-81e5-bb4b79e12983.pdf> (Erişim Tarihi: 12.10.2023). Ancak aradan geçen zamanda 25 ve 50 kuruş ile 1 liralık madeni paraların ağırlık ve materyalleri konusunda yapılan 2023 değişiklikleri dışında, paraların materyal değerini düşürmeye ilişkin kayda değer bir çalışma yapılmamıştır.

boyutlarının anlaşılması ve madeni paraların hangi seviyede bir korumaya ihtiyaç duyduğunun ortaya konması açısından faydalı olacaktır. Gerekli görülmesi halinde fiilin ağırlığına göre kriterler belirlenerek daha düşük öneme sahip fiillerin kabahat, daha önemli fiillerinse suç olarak düzenlenmesi de mümkündür⁸¹.

Madeni para piyasasındaki sorunun boyutları ve paranın korunması ihtiyacı göz önüne alınarak, aşağıdaki gibi bir düzenleme bu konudaki ihtiyacı karşılayacaktır;

- (1) Halen tedavülde bulunan madeni paraları toplu olarak eriten, parçalayan veya herhangi bir suretle kasten yok eden ya da yurtdışına çıkaran kişi ... cezası ile cezalandırılır.
- (2) İyiniyetli üçüncü kişilere ait olmamak koşuluyla, birinci fıkradaki fiilin işlenmesinde kullanılan araç ve gereçlerle kullanılan para ve elde edilen madenlerin müsaderesine/mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir.
- (3) Bu madde hükümleri, bilimsel veya sanatsal amaçlarla gerçekleştirilen fiiller hakkında uygulanmaz.

Önerilen hüküm madeni paraların korunmasını sağlayacağı gibi bu amaçla bağdaşmayan üç durumun oluşmasını da engelleyecektir. İlk olarak, madeni paraların küçük miktarlarda yok edilmesi madeni para piyasasında ceza hukuku eliyle korumayı gerektirecek ölçüde bir zarar oluşturmayacaktır. Örneğin kolye veya anahtarlık yapmak gibi amaçlarla az miktarda paranın deforme edilmesi önemsiz bir fiildir ve ceza sorumluluğunu gerektirmez. İkinci olarak, madeni paraların eritme

⁸¹ Bir fiilin suç olarak veya kabahat olarak düzenlenmesi, izlenen suç politikasının ürünüdür. Kabahatlerle suçlar arasında nitelik veya niceliğe ilişkin net bir ayrım ortaya koyma çabalarının sonuçsuzluğu karşısında, hangi hukuksal değerler ceza hukukuyla, hangisinin kabahatler hukukuyla korunacağı ya da hangi tür ihlallerin hangi yaptırımlarla karşılanacağını kesin bir şekilde saptanması mümkün değildir. Bkz. **KANGAL**, Zeynel T.: Kabahatler Hukuku, 3.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2022, s. 56-63. Bununla birlikte, madeni paraların toplu olarak yok edildiği her fiilin ceza hukuku ile karşılanması gerekmediği gibi kabahatlere uygulanan idari yaptırımların her durumda suçtan daha hafif ve daha az caydırıcı olmadığı da akılda tutulmalıdır.

veya başka bir yolla yok edilmesinde kullanılan araç ve gereçlerle para ve madenlerin müsadere edilmesi veya mülkiyetinin kamuya geçirilmesi, verilecek cezaya ek olarak önemli bir caydırıcılık sağlayabilir⁸². TCK m. 54/1 hükmü gereği kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya buna tahsis edilen eşya ve TCK m. 55/1 gereğince suçun konusunu oluşturan veya suçun işlenmesiyle elde edilen maddi menfaatler müsadereye tabidir. Dolayısıyla söz konusu fiilin bir suç olarak düzenlenmesi durumunda önerilen maddenin ikinci fıkrası, genel hükümlerin bir tekrarı niteliğinde olacaktır⁸³. Ancak Kabahatler Kanunu m. 18’de kabahatin konusunu oluşturan veya işlenmesi suretiyle elde edilen eşya hakkında mülkiyetin kamuya geçirilmesi tedbirine ancak kanunda açık hüküm bulunan hallerde karar verilebileceği düzenlenmiştir. Yine kabahatin işlenmesinde kullanılan araç ve gereçler hakkında mülkiyetin kamuya geçirilmesi tedbirinin uygulanabilmesi de, ilgili kanunda özel ve açık bir hükmün varlığı halinde mümkündür⁸⁴. Her iki durumda, mülkiyetin kamuya geçirilmesi tedbirinin uygulanabilmesi için kanunda açıkça belirtilmesi gerekmektedir⁸⁵.

⁸² Müsadere Türk ceza hukuku sisteminde güvenlik tedbirleri arasında yer almaktadır ve caydırıcılık, tehlikeliliği esas alan güvenlik tedbirlerinin meşruyetini sağlayan bir amaç değildir. Bununla birlikte doktrinde, suç teşkil eden eşyanın müsaderesi hariç olmak üzere müsaderenin bir tür ek ceza olduğuna ilişkin görüşler baskındır. **ÖZTÜRK**, Bahri/ **ERDEM**, Mustafa Ruhan: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 22. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2022, s. 582; **DEMİRBAŞ**, s. 666; **DALKILIÇ**, Aysun: Türk Ceza Hukukunda Müsadere, Seçkin Yayınları, Ankara 2013, s. 27-28. Dolayısıyla her ne kadar güvenlik tedbirleri arasında düzenlense de, müsaderenin hukuki niteliğinin tartışmalı olduğu ve caydırıcı niteliğe sahip olabileceği söylenebilir. Nitekim kazanç müsaderesini düzenleyen TCK m. 55’in gerekçesinde kazanç müsaderesi; “*ekonomik çıkar elde etme amacıyla işlenen suçlara karşı etkin biçimde caydırıcılık özelliği olan bir yaptırım*” olarak nitelendirilmiştir. Yine, kabahatin işlenmesi suretiyle elde edilen eşyanın mülkiyetinin kamuya geçirilmesi, ekonomik çıkar elde etme amaçlı kabahatler bakımından bir caydırıcılık sağlanmasını amaçlamaktadır. **KANGAL**, s. 326.

⁸³ Müsadereye ilişkin genel hükümler, ceza normu içeren özel kanunlardaki kasten işlenen suçlar bakımından da uygulanır. **KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 669; **DALKILIÇ**, s. 57.

⁸⁴ **KANGAL**, s. 330.

⁸⁵ **KANGAL**, s. 321.

Önerinin üçüncü fıkrasıyla bilimsel ve sanatsal amaçlarla gerçekleştirilen fiiller gözetilmektedir. Madeni paraların bilimsel veya sanatsal amaçlarla yok edilmesi hakkın kullanılması kapsamında hukuka uygun görülebilirse de, doğrudan suç veya kabahat tipinin bu tarz fiilleri kapsamına almaması daha doğru olacaktır. Zira bilimsel veya sanatsal amaçlarla gerçekleştirilen fiillere kanuni tanımda yer alan bir unsur olarak yer verilmesi tipikliği ortadan kaldıran bir neden olarak değerlendirilerek hukuka aykırılık incelemesini de gereksiz kılacaktır⁸⁶.

Önerilen hükümle birlikte madeni paraların toplu olarak yurtdışına çıkarılmasının da önüne geçilecektir. Madeni paraların ülkede yok edilmesinin yasaklanması, madenlerin elde edilmesi amacıyla yurtdışına çıkarılması sonucunu doğurabilir ve bunun da engellenmesi gerekir. Türk mevzuatında bu konuda özel bir hüküm bulunmadığından madeni paraların yurtdışına çıkarılması genel hükümlere tabidir. Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar m. 3/1-d uyarınca 25.000 TL'yi aşan Türk parasının yurtdışına çıkarılması Hazine ve Maliye Bakanlığı'nun belirlediği esaslara göre yapılırken bu miktarı aşmayan para, herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın çıkarılabilir. 25.000 TL'yi aşan Türk parası ise kural olarak Nakit Beyan Formu doldurulmak kaydıyla serbestçe çıkarılabilir⁸⁷.

⁸⁶ Tipikliği ortadan kaldıran nedenlerle hukuka uygunluk sebepleri arasındaki ayırım genelde rıza ve hakkın kullanılması başlıklarında tartışılmaktadır. Rıza veya hakkın kullanılmasının hukuka uygunluk sebebi değil de tipikliği ortadan kaldıran bir neden olarak kabul edilmesi özellikle suçun unsurları, rızanın veya hakkın koşulları ve hata durumlarının değerlendirilmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu konuda bkz. **EKİCİ ŞAHİN**, s. 72-77; **DEMİREL**, Muhammed, "Ceza Hukukunda Rızanın İki Boyutu: Tipikliğe Engel Olan Rıza ve Hukuka Uygunluk Nedeni Olan Rıza", İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 78, S. 3, 2020, ss. 1469-1523, s. 1495. Yukarıdaki öneriye benzer bir düzenleme Türk Ceza Kanunu m. 226/7'de müstehcenlik suçu başlığında yer almaktadır. Fıkraya göre; "Bu madde hükümleri, bilimsel eserlerle; üçüncü fıkra hariç olmak ve çocuklara ulaşması engellenmek koşuluyla, sanatsal ve edebi değeri olan eserler hakkında uygulanmaz."

⁸⁷ Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar uyarınca bazı nakitlerin yurtdışına ancak bankalar aracılığıyla transfer edilebileceği kabul edilmiştir. Paranın kaynağı veya kullanım amacına göre belirlenen bu sınırlamalar, paranın madeni veya kağıt para olması bakımından herhangi bir özellik arz etmemektedir. Yolcu üzerinde yurtdışına çıkarılması yasak olan nakitler için bkz. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü: Gümrüklerde Nakit Kontrolleri

Madeni paraların toplu olarak yurtdışına çıkarılmasının yasaklanması, madeni para piyasasının istikrarı açısından yok etme yasağı kadar önemlidir.

KAYNAKÇA

AKYILDIZ, Ali: "Para", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/para> (Erişim Tarihi: 10.08.2023).

AL, Hüseyin: "Tanzimat Döneminde Ufaklık Para Sorunu (1839-1879)", Ekonomi Bilimleri Dergisi, C. 3, S. 1, 2011, ss. 69-78.

AYDEMİR KURT, Ülkü: "Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi Suçu", Ceza Hukuku Dergisi, Y. 17, S. 50, 2022, ss. 403-439.

Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı: "Mersin Milletvekili Sayın Mehmet Şandır Tarafından Başbakan Yardımcısı Sayın Ali Babacan'a Tevcih Edilen 7/2762 Esas Numaralı Soru Önergesi ile İlgili Olarak Hazine Müsteşarlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü Tarafından Hazırlanan Cevap Metni", 06.08.2013, <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D24/Y2/T7/WebOnergeMetni/e5b82579-d047-4fe0-81e5-bb4b79e12983.pdf> (Erişim Tarihi: 12.10.2023).

BGazete: "Kumbarasında 5 25 50 Kuruş ve 1 TL'si Olanlar! Darphane Topluyor! Bozuk Para Krizi Başladı", 21.08.2023, <https://www.bgazete.com.tr/haber/16196742/kumbarasinda-5-25-50-kurus-ve-1-tlsi-olanlar-darphane-topluyor-bozuk-para-krizi-basladi> (Erişim Tarihi: 21.08.2023).

Bloomberg HT: "Piyasada Madeni Para Kıtlığı", 05.08.2022, <https://www.bloomberght.com/piyasada-madeni-para-kitligi-2312403> (Erişim Tarihi: 27.09.2023).

CHEUNG, Matthew: "Melting Pennies is 139% Profitable", 2021, <https://matthewjcheung.medium.com/melting-pennies-is-profitable-26a16696195b> (Erişim Tarihi: 29.08.2023).

CIPOLLA, Carlo M.: Akdeniz Dünyasında Para, Fiyatlar ve Medeniyet, (Çeviren: KARACAN, Ali İhsan), Bağlam Yayınları, İstanbul 1993.

Coinage Act 1971: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/24> (Erişim Tarihi: 28.08.2023).

Commission Recommendation of 22 March 2010 on the Scope and Effects of Legal Tender of Euro Banknotes and Coins (2010/191/EU), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010H0191> (Erişim Tarihi: 23.08.2023).

Cumhuriyet: “Madeni Paralar Eritilip Hurdaya mı Gidiyor? Ekonomist Mahfi Eğilmez'den 'Darphane' Önerisi”, 05.08.2023, <https://www.cumhuriyet.com.tr/ekonomi/madeni-paralar-eritilip-hurdaya-mi-gidiyor-ekonomist-mahfi-egilmezden-darphane-onerisi-1965768#:~:text=%22%C3%96ZEL%20HURDACILAR%20T%C3%9CRED%C4%B0%22&text=Buna%20g%C3%B6re%2C%205%20kuru%C5%9F%20i%C3%A7in,kuru%C5%9F%20ham%20metal%20harcamas%C4%B1%20yap%C4%B1%20yap%C4%B1yor> (Erişim Tarihi: 29.09.2023).

ÇELİK, Seydi: “Meta Değişimi ve Paranın Siyasal İktidarın Kurulma ve Kurumsallaşma Sürecindeki Rolü”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 29, S. 2, 2021, ss. 1275-1304.

DALKILIÇ, Aysun: Türk Ceza Hukukunda Müsadere, Seçkin Yayınları, Ankara 2013.

Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü: “2020/123975 Madeni Tedavül Para Pulu Alımı – 16.04.2020/10:00”, <https://www.darphane.gov.tr/duyuru/2020-123975-madeni-tedavul-para-pulu-alimi-16-04-2020-10-00> (Erişim Tarihi: 20.09.2023).

Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü: “Cumhuriyet Dönemi Tedavül Paraları”, <https://www.darphane.gov.tr/cumhuriyet-donemi-tedavul-paralari> (Erişim Tarihi: 21.08.2023).

Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü: “Kamuoyuna Duyuru”, 27.11.2022, <https://twitter.com/DarphaneGM/status/1596810902325841921> (Erişim Tarihi: 16.09.2023).

Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü: “Tedavüle Verilen Madeni Ufaklık Para Miktarı (Adet)”,

<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/7/2023/11/Madeni-Ufaklik-Para-2023-10.-ay.pdf> (Erişim Tarihi: 05.12.2023).

Decimal Currency Act, 1969:
<https://www.irishstatutebook.ie/eli/1969/act/23/enacted/en/print.html>
(Erişim Tarihi: 24.08.2023).

DEMİRBAŞ, Timur: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2022.

DEMİREL, Muhammed, “Ceza Hukukunda Rızanın İki Boyutu: Tipikliğe Engel Olan Rıza ve Hukuka Uygunluk Nedeni Olan Rıza”, İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 78, S. 3, 2020, ss. 1469-1523.

EAGLETON, Catherine/**WILLIAMS**, Jonathan: Paranın Tarihi, (Çeviren: KÂHYA, Fadime), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011.

EKİCİ ŞAHİN, Meral: Ceza Hukukunda Rıza, Onikilevha Yayınları, İstanbul 2012.

ERDEM, Ekrem: “Osmanlı Para Sistemi ve Tağşiş Politikası: Dönemsel Bir Analiz”, Bankacılar Dergisi, S. 56, 2006, ss. 10-28.

ERMAN, Sahir: Ticarî Ceza Hukuku, C. II: Döviz Suçları, Formül Matbaası, İstanbul 1978.

EU Council Regulation: No 729/2014 of 24 June 2014 on denominations and technical specifications of euro coins intended for circulation, Annex I, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0729> (Erişim Tarihi: 22.08.2023).

Euro Legal Tender Expert Group: “Report of the Euro Legal Tender Expert Group (ELTEG) on the Definition, Scope and Effects of Legal Tender of Euro Banknotes and Coins”, 2010, https://ec.europa.eu/economy_finance/articles/euro/documents/elteg_en.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2023).

European Central Bank: “Security Features”, <https://www.ecb.europa.eu/euro/coins/security/html/index.en.html> (Erişim Tarihi: 29.08.2023).

FİDAN, Murat/**DİLEK**, Serkan/**ESEV**, Ayşegül: “Dünden Bugüne Paranın Tarihi ve Türkiye’de Kâğıt Para Kullanımı”, Sosyal Bilimler Dergisi, C. 9, S. 18, 2019, ss. 141-162.

Gazete Duvar: “CHP’li Yalım: 50 Kuruşun Metal Maliyeti 2.42 TL, 5 Liranın Maliyeti 6 TL”, 22.03.2022, <https://www.gazeteduvar.com.tr/chpli-yalim-50-kurusun-metal-maliyeti-242-tl-5-liranin-maliyeti-6-tl-haber-1557599> (Erişim Tarihi: 29.09.2023).

GLOVER, Harold: “Metals and Coins”, Journal of the Royal Society of Arts, C. 121, S. 5202, 1973, ss. 367-380.

GONNARD, R.: “Kâğıt Para”, (Çeviren: SUVLA, R. Ş.), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 4, S. 16, 1938, ss. 728-759.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü: Gümrüklerde Nakit Kontrolleri Hakkında Genelge (2016/1), <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Kurum/24308261> (Erişim Tarihi: 26.09.2023).

GÜNVER, Osman R.: “Çağımızda Hukuksal Açıdan Para Kavramı”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 33, S. 2, 2017, ss. 143-174.

KALELİ, Hüseyin: “Osmanlı Madeni Para Rejiminde Enflasyona Yol Açması Bakımından Tağşişler ve Sebepleri”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, 2002, ss. 189-206.

KANGAL, Zeynel T.: Kabahatler Hukuku, 3.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2022.

KOCA, Mahmut/**ÜZÜLMEZ**, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2023.

KÖKLÜ, Aziz: “Ufak Paralar ve Ufak Para Kanunlarımız”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 1, 1947, ss. 135-146.

LEARNER, Sam: “Not a penny more: the time to abolish the US coin has come”, Financial Times, 15.04.2023,

<https://www.ft.com/content/2a4332d1-9faa-4325-a2b7-26203c44f12d>
(Erişim Tarihi: 29.08.2023).

MAGNO, Alessandro Marzo: Paranın İcadı: Finans İtalyanca Konuşurken, (Çeviren: KAVASOĞLU, İ. Utku), Tellekt, İstanbul 2021.

MERT, Alican: Deniz Kabuğundan Kripto Paraya: Bitcoin'in Vergisel Boyutu, AKINCI, Nuray Aşçı/OVALIOĞLU, Selin (Editörler), VIII. Genç Vergi Hukukçuları Sempozyumu, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2018, ss. 289-354.

NTV: "Madeni Para Sıkıntısı Yaşayan Fırıncıdan İlginç Çözüm", 15.08.2023, <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/madeni-para-sikintisi-yasayan-firincidan-ilginc-cozum,wIo-An2-RE-NrmKB80RNyA/Zyt3J5WPvEWCrpDPS7ahcg> (Erişim Tarihi: 18.09.2023).

NTV: "Madeni Paralarda Değişiklik", 11.04.2023, <https://www.ntv.com.tr/galeri/ntvpara/madeni-paralarda-degisiklik,rfwU8aqjDECOi5vmtWsu1Q/Er5I4smab0WcuJVcs6YCeA> (Erişim Tarihi: 05.09.2023).

Numista: "1 Lira", <https://en.numista.com/catalogue/pieces362474.html> (erişim trihi: 05.12.2023)

Numista: "25 Kuruş", <https://en.numista.com/catalogue/pieces368440.html> (Erişim Tarihi: 05.12.2023)

Numista: "50 Kuruş", <https://en.numista.com/catalogue/pieces363213.html> (Erişim Tarihi: 05.12.2023)

ÖZBALCI, Yalım Yarkın: "Parada Sahtecilik Suçu", İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.

ÖZBEK, Veli Özer/**DOĞAN**, Koray/**BACAKSIZ**, Pınar: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2023.

ÖZBEK, Veli Özer/**DOĞAN**, Koray/**BACAKSIZ**, Pınar: Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 17.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022.

ÖZTÜRK, Bahri/ **ERDEM**, Mustafa Ruhan: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 22. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2022.

PAMUK, Şevket: Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi, 3.Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2021.

Para Analiz: "Madeni Para Kıtılığı Başladı", 27.05.2023, <https://www.paraanaliz.com/2023/ekonomi/madeni-para-kitligi-basladi-g-54340/> (Erişim Tarihi: 29.08.2023).

ROTHBARD, Murray N.: Yasal Kalpazan: Devlet Paramızı Ne Hale Getirdi?, (Çeviren: ŞAHİN, Hakan), Liberus Kitap, İstanbul 2020.

SEITZ, Franz/**STOYAN**, Dietrich/**TÖDTER**, Karl-Heinz: "Coin Migration and Seigniorage within the Euro Area", Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, C. 232, S. 1, 2012, ss. 84-92.

SIMMEL, Georg: Paranın Felsefesi, (Çeviren: ALOGAN, Yavuz/**AYDIN**, Öykü Didem, İthaki Yayınları, İstanbul 2014.

Sözcü: "1 Liranın Maliyeti 3 Lirayı Geçti", 27.11.2022, <https://www.sozcu.com.tr/2022/ekonomi/1-liranin-maliyeti-3-lirayi-gecti-7502940/> (Erişim Tarihi: 29.09.2023).

TBMM Tutanak Dergisi: "150 milyon liralık madenî ufaklık para bastırılması hakkındaki Kanunun ikinci maddesinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir madde eklenmesine dair kanun tasarısı ve Maliye ve Plân komisyonları raporları", https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d03/c004/mm__03004072ss0102.pdf (Erişim Tarihi: 18.09.2023).

TGRT Haber: "Tedavüldeki bozuk paraları kiloyla hurdacıya sattı! Böyle daha çok para ediyor", 16.05.2022, <https://www.tgrthaber.com.tr/yasam/tedavuldeki-bozuk-paralari-kiloyla-hurdaciya-satti-2827924> (Erişim Tarihi: 21.08.2023).

The Royal Mint: "Coin Designs and Specifications", <https://www.royalmint.com/discover/uk-coins/coin-design-and-specifications/> (Erişim Tarihi: 28.08.2023).

The Royal Mint: "Cupro Nickel Replacement Programme", <https://www.royalmint.com/discover/uk-coins/cupro-nickel-replacement/> (Erişim Tarihi: 28.08.2023).

TİMUR, Hıfzı: “Paranın Hukuki Mahiyeti”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 1-2, 1948, ss. 231-247.

TULAY, M. Emre: Ceza Hukukunda Şahısta veya Konuda Hata, Adalet Yayınları, Ankara 2022.

United States Mint, Treasury: “Prohibition on the Exportation, Melting, or Treatment of 5-Cent and One-Cent Coins”, 16.04.2007, <https://www.federalregister.gov/d/E7-7088> (Erişim Tarihi: 29.08.2023).

United States Mint: “Circulating Coins”, <https://www.usmint.gov/learn/coin-and-medal-programs/circulating-coins> (Erişim Tarihi: 29.08.2023).

United States Mint: “The History of U.S. Circulating Coins”, <https://www.usmint.gov/learn/history/us-circulating-coins> (Erişim Tarihi: 29.08.2023).

URUŞAK, Uğur: Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Sebebi Olarak Bir Hakkın Kullanılması, Onikilevha Yayınları, İstanbul 2010.